

ปัจจัยภายนอกวิทยาลัยครูที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยม

ความนำ

นักศึกษาครูวิทยาลัยครูสุรินทร์ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชนบท มีน้อยมากที่จะอาศัยอยู่ในตัวเมือง ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่อยู่ในตัวเมืองนิยมไปเรียนตามมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชน และคนในตัวเมืองต่างก็มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่า นักศึกษาครูกลุ่มไทยเขมรที่ศึกษานี้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มาเรียนในวิทยาลัยครูเพราะพ่อแม่ไม่ต้องการให้ไปเรียนไกลบ้านเพราะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย วิธีชีวิตของนักศึกษาในกลุ่มนี้คล้าย ๆ กันในส่วนของประสบการณ์ กล่าวคือเริ่มต้นที่ครอบครัวในชนบทซึ่งแวดล้อมด้วยเครือญาติกลุ่มไทยเขมร เรียนระดับประถมศึกษา ณ โรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน เข้ามาเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประจำอำเภอ ซึ่งส่วนหนึ่งของนักศึกษาในกลุ่มนี้ (ร้อยละ 20) ออกจากบ้านมาใช้ชีวิตกับผู้ปกครองคนใหม่ที่บ้านพักใกล้โรงเรียน แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนของตนยังไม่ออกจากบ้าน ใช้วิธีเดินเรียนระหว่างบ้านของพ่อแม่กับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ดังนั้นปัจจัยที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยมของนักศึกษาครูกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในส่วนที่อยู่ภายนอกวิทยาลัยครู ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรม โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของคนกลุ่มไทยเขมรส่วนใหญ่จะตั้งครอบครัวใกล้ชิดกัน โดยความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติโดยเฉพาะในเครือญาติฝ่ายแม่ เพราะว่ามีภาระแต่งงาน

เกิดขึ้นแล้ว ฝ่ายชายจะไปตั้งครอบครัวใหม่อยู่กับญาติฝ่ายหญิง ดังนั้นการอบรมบ่มนิสัยลูกหลาน มักจะได้รับอิทธิพลจากญาติผู้ใหญ่ฝ่ายแม่ แต่ก็ยังพบว่ามีกรยกย่องเพศชายมากกว่าเพศหญิง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า "ครอบครัวเขมรส่วนใหญ่จะสนับสนุนให้ลูกชายเรียนสูง ๆ มีฐานะดี อันส่งผลต่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูล" (ผู้ปกครอง: 21 พ.ย.34)

คนไทยเขมรจะตั้งกฎเกณฑ์ว่า ลูกห้ามทำตัวเสมอพ่อแม่ เด็กห้ามทำตัวเสมอผู้ใหญ่ หญิงห้ามทำตัวเหมือนชาย (นักศึกษา: 29 พ.ย.34) การสั่งสอนลูก จะใช้วิธีสั่งสอนให้ดูแบบอย่าง ทั้งแบบอย่างที่ดีและแบบอย่างที่ไม่ดี การสั่งสอนลูกสาวมักจะยกตัวอย่างบ้านอื่นที่มีลูกสาวที่ประพฤติตนดี ยกย่องผู้หญิงวางตัวดี มีสินสอดราคาแพง ส่วนลูกชายก็จะส่งเสริมให้เรียน ยกตัวอย่างบ้านที่มีลูกรับราชการชยันและร่ำรวย นอกจากนี้ยังสั่งสอนลูกให้ถ่อมตัว อย่าโอ้อวด ต้องสงบเสงี่ยมเจียมตัวต่อผู้ใหญ่ ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ถ้าขัดแย้งจะถือว่าเป็นความผิด (นักศึกษา: 25 พ.ย.34) ห้ามเรียกชื่อของผู้ใหญ่ที่นับถือ ให้เรียกเฉพาะสรรพนาม เช่น เรียก "คุณลุง" แทนคำว่า "คุณลุงมอญ" เพราะถือว่าการเอ่ยชื่อผู้ใหญ่เป็นการไม่เคารพยำเกรง เวลาแขกผู้ใหญ่มาเยี่ยม พ่อแม่มักจะปรามให้นั่งฟังเฉย ๆ เวลาผู้ใหญ่พูดกันห้ามสอด แม้เด็กจะรู้เรื่องก็ไม่ควรแสดงความคิดเห็น สิ่งนี้จึงติดนิสัยมา กลายเป็นคนไม่กล้าแสดงออก ซื่อาย (นักศึกษา: 10 ธ.ค.34) ยิ่งกว่านั้นบางครอบครัวเลี้ยงลูกแบบนั้น "การเลี้ยงลูกของพ่อแม่ จะไม่เลี้ยงแบบประชาธิปไตย คือเลี้ยงแบบนั้น ตนเองชอบยังงี้ก็อยากให้ลูกเป็นอย่างนั้น ผมมีพี่ 2 คน เขาทั้ง 2 ก็ถูกพ่อแม่ทำนมีพรรคพวกเยอะทำนก็ฝากงานให้เขาทั้งสองเป็นตำรวจและครู" (นักศึกษา: 21 พ.ย.34)

ปัจจัยทางครอบครัวมีอิทธิพลต่อการกำหนดค่านิยมของบุคคลหนึ่ง ๆ ให้มีความแตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย เพราะเกี่ยวข้องกับกรอบรมเลี้ยงดูจากทางบ้าน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในครอบครัว ฯลฯ

ผู้วิจัยค้นหาปัจจัยทางครอบครัวที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยมของนักศึกษาด้วยการสังเกตสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว สอบถามประสบการณ์ชีวิตของพ่อ แม่ และลูกในแต่ละครอบครัว ให้นักศึกษาบอกเล่าถึงคำสั่งสอนของพ่อและแม่ รวมทั้งย้วยุ้ให้นักศึกษาตีค่าคำสั่งสอนและ/หรือพฤติกรรมหรืออุปนิสัยของพ่อและแม่

อย่างไรก็ตามการตีค่าในสิ่งต่าง ๆ ถือเป็นกรแสดงออกซึ่งค่านิยมของนักศึกษาเอง ดังเช่น ค่านิยมความช่วยเหลือ ความตรงไปตรงมา ความประหยัด ความชยัน "แม่

เป็นคนเก็บเงินดี ละเอียดต่อการจ่ายเงินให้ลูก ท่านชอบคบ/สมาคมกับคนที่สามารถให้ความช่วยเหลือกัน พูดตรงไปตรงมา" (11 ธ.ค.34) "แม่เป็นคนประหยัดและขยันมาก เป็นคนพูดเก่ง มนุษย์สัมพันธ์ดีกับคนทุกคน คลีคลายปัญหาได้ เวลามีปัญหาแม่จะชี้แนะทางเลือกให้พ่อได้อย่างมีเหตุมีผล" (13 พ.ย.34) "แม่ชอบพาผมไปวัด ตั้งแต่เล็ก ๆ ท่านสนิทกับหลวงพ่อก่อน ท่านก็สอนให้ประหยัดรู้จักจ่ายใช้สอยและที่สำคัญผมว่าท่านนิถุณิธเรื่องอาหารการกิน สอนให้ผมรู้จักประกอบอาหารด้วย" (27 ต.ค.34)

"ผมชอบทำกับข้าวมาก คงติดนิสัยมาจากคุณแม่ เพราะเวลาท่านทำอาหารมักจะเรียกลูก ๆ ให้ช่วยทำ แล้วพากันไปวัดเพื่อทำบุญ จนผมกะว่ามีงานทำผมก็จะบวช" (22 ต.ค.34) "แม่เป็นคนประหยัดและขยันมากในเมื่อลูก ๆ เป็นผู้หญิงหมดและส่งเรียนจึงไม่มีคนช่วยทำนาท่านก็จ้างเขาทำและหารายได้พิเศษโดยการไปเหมาบ่อปลาไปขายตลาดเพื่อหาส่วนของกำไรจากการขายมาจ้างคนทำนา" (2 ธ.ค.34) "คุณแม่มีคุณธรรมและขยันมาก ท่านไม่เคยवादหรือบ่นให้ผมเป็นอย่างไร โน่นอย่างนี้เหมือนที่พ่อเคยทำ ไม่เคยกำหนดว่าลูกสะใภ้จะต้องเป็นอย่างไร ท่านมีค่านิยมว่าเลี้ยงลูกขึ้นมาโตพอที่จะรับผิดชอบตนเองได้แล้ว และมักจะให้ตัดสินใจเอง" (21 พ.ย.34) "พ่อเก่ง ทำงานเป็นทุกอย่าง เช่น ทำโรงสีข้าว เคยเป็นครูอาสาสมัคร เป็นหมอชาวบ้าน ชอบคำกลอน แม่แต่ชื่อหนูท่านก็เป็นคนตั้งให้ เขียนคำกลอนไว้เต็มฝาบ้าน" (11 ธ.ค.34) "ชอบช่วยเหลือคน แม้โกรธเขาพอหายโกรธก็ไปช่วยเขาอีก" "พ่อขยัน ไม่กินเหล้าสูบบุหรี่เหมือนพ่อคนอื่นทั่วไป ความที่ปู่และย่ามีลูกเยอะ และมีพ่อคนเดียวที่ไม่มีโอกาสได้เรียน ท่านจึงส่งลูก ๆ เข้าเมืองเพื่อให้เรียนตั้งแต่เล็ก ๆ" (22 พ.ย.34)

กลุ่มคนไทยเขมรยกย่องผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง ยกย่องผู้ใหญ่ให้เหนือกว่าเด็ก จึงปรากฏเป็นการปลุกฝังค่านิยมเชื่อฟังและยอมรับ กล่าวคือแม่ต้องเชื่อฟังพ่อ ลูกต้องเชื่อฟังพ่อและยอมรับพ่อ เป็นเหตุให้พ่อกลายเป็นคนเผด็จการทั้งการคิดและการกระทำของคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่และลูกขาดความสนิทสนมเท่าที่ควร ดังเช่น "พ่อเป็นคนเจ้าระเบียบ ทำอะไรต้องทำให้ได้ ใครขัดก็ไม่ได้ เดิมเป็นคนไม่มีเหตุผล แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้น ไม่ค่อยให้ความสนิทสนมกับลูก" (15 พ.ย.34) "พ่อเขมรกดลูกเกินไป สังเกตได้ว่าครอบครัวลานั้น เขาสามารถกินเหล้ากับพ่อได้ แต่พ่อเขมรจะขี้กับลูกชายว่าห้ามกิน หรือห้ามทำตัวเสมอพ่อ" (3 ธ.ค.34) "หนูไม่ค่อยกล้าพูดกับพ่อ พ่อหน้าขมิม ดูใครเห็นก็กลัว นอกจากนั้นทุกอย่างในบ้านต้องให้พ่อเป็นคนตัดสินใจอะไรก็ตามเล็ก ๆ น้อย ๆ

ไม่ว่าจะสำคัญหรือไม่สำคัญพอจะตัดสินใจ บางทีก็ไม่ง่าย แม่ต้องยอมเป็นข้างทำหลัง มีน้อยครั้งมากที่พูดเสียงดังกับพ่อ และนี่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้หนูรู้สึกว่าคุณชายเป็นคนที่ได้เปรียบผู้หญิงมาก" (22 พ.ย.34) "พ่อตีแม่เหล้าเป็นประจำ แม่แล้วก็คุยเสียงดังและจะพรีาสอนลูกเฉพาะตอนแม่ เวลาไม่แม่จะไม่พูดกับลูกถ้าไม่จำเป็น และขณะเดียวกันท่านก็ไม่ชอบให้ลูกชายตีแม่เหล้าเหมือนท่าน ท่านจะนั่งตีแม่เหล้าคนเดียว" (22 ต.ค.34) "พ่อเป็นคนเงียบเกินไป จนหนูรู้สึกไม่ค่อยสนิท บางครั้งรู้สึกว่าเราไม่ใช่ลูก (14 ธ.ค.34)

มีค่านิยมบางประการที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางลบระหว่างแม่กับลูก พ่อกับลูกหรือพ่อกับแม่ ดังเช่น ค่านิยมความยุติธรรม "ข้อเสียของแม่คือเป็นคนไม่เสมอต้นเสมอปลาย เช่น เคยให้ทำสิ่งหนึ่งและสนับสนุนให้ทำ พอมาระยะหลังก็ลืมนัดและขัดขวางไม่ให้ทำ พอโต้แย้งด้วยเหตุผล ก็หาว่าผมเถียง" (27 พ.ย.34)

ค่านิยมความอายและก้มหน้ากอดตาปรากฏชัดจากคำบอกเล่าของนักศึกษาที่มีความรู้สึกที่ปฏิเสธคนตีแม่สุรา เพราะเกรงคนอื่นจะเอาไปนินทาว่า "มีช่วงหนึ่งแม่หนูดตีแม่เหล้า ที่แรกก็ลองกินเหมือนคนอื่นที่ละเป๊ก อ้างว่าเพื่อเจริญอาหารและเป็นเหล้าตองยา ท่านแม่เหล้าชอบบ่น ชอบเที่ยว ทะเลาะกันกับพ่อบ่อย เป็นคนพูดมาก จนหม้อห้าม บอกว่าเป็นโรคกระเพาะ จึงหยุดและเดี๋ยวนี้ดีแล้ว" (11 ธ.ค.34) "พ่อเป็นคนไม่คิดก่อนทำ พูดว่าจะทำก็ทำเลย คล้ายทดลองก่อน ผลเป็นยังไงค่อยว่ากันอีกที เวลาตีแม่เหล้าจะใจดี มีท่าไรเลี้ยงเซาหมด" (11 ธ.ค.34) "พ่อผมก็ดี แต่บางครั้งก็น่าใหญ่ใจโต เลี้ยงคนไม่อื่นโดยเฉพาะเวลาเมา" (3 ธ.ค.34) "พ่อเป็นคนเข้าใจชีวิต ไม่ชอบความวุ่นวาย เงียบขรึม ตอนที่ศิริพรไปบ้าน พ่อจะไม่ค่อยออกมาทักทายเพื่อนของลูกมากนัก จะยิ้ม พูดตามคำสองคำก็ไปทำงานต่อ" (14 ธ.ค.34) "แต่ท่านไม่ทานเหล้านะ"

นอกจากนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูลูกของคนกลุ่มไทยเขมรสุรินทร์เคร่งครัดในประเพณีวัฒนธรรมไทยเขมรมากกว่าคนกลุ่มไทยเขมรศรีสะเกษ ดังปรากฏคำสัมภาษณ์คนไทยเขมรสุรินทร์ว่า "แม่หนูหัวโบราณ อยู่บ้านต้องนุ่งผ้าถุง นุ่งกางเกงขาสั้นไม่ได้ ท่านสอนให้ประหยัด เน้นเรื่องการทำอาหารกินคือจะต้องคิด พิถีพิถันทำอาหารทุกมื้อ การซื้อของท่านก็ให้ซื้อแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์โดยเฉพาะอาหาร" (29 พ.ย.34)

และคำสัมภาษณ์คนไทยเขมรศรีสะเกษ ดังนี้ "แม่หนูทันสมัยดี พูดเล่นเป็นเหมือนเพื่อน เวลาจะซื้อของที่ชอบเช่นเสื้อผ้า ท่านก็ไม่เคยห้าม ชีวิตหนูสบายพอสมควร เพราะไม่ต้องดิ้นรนเหมือนคนอื่น เช่น บางคนเวลาปิดเทอมซัมเมอร์ก็ไปรับจ้างแต่หนูอยู่

บ้านเฉย ๆ" (29 พ.ย.34) "แม่หนูไม่ค่อยเคร่งครัดกับลูกนัก ไม่ค่อยสอนด้วย กินข้าว เย็นเสร็จก็เดินเล่น ส่วนใหญ่มีแต่พ่อสอน โดยเฉพาะเวลาเมามะพร้าวมาก แม่เลี้ยงลูก แบบตามใจมากกว่า" (29 พ.ย.34)

ในช่วงที่นักศึกษาเรียนในวิทยาลัยครูเป็นเวลา 4 ปีเต็มนี้ แม้ความสัมพันธ์กับ ครอบครัวจะห่างเหินไปบ้าง แต่ก็ได้รับการตอกย้ำค่านิยมด้วยคำสั่งสอนดังนี้

"พ่อชอบสอนเป็นคำกลอนว่า อย่าโกรธคำสอน อย่าอนตั้นสาย อย่าอายทำกิน อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าคอยวาสนาจะพาเราอับจน และท่านห้ามคบผู้ชาย (ให้พามาบ้านได้ แต่อย่าแอบพากันไปที่อื่น) เวลาเมามะพร้าวว่า พ่อลำบากลูก ๆ ต้องขยันเหมือนพ่อนะอย่า เอาแต่เที่ยว" (11 ธ.ค.34)

"เตือนให้ใจเย็น เข้าไว้ทนไปก่อนตอนที่หนูเข้ามาเรียนชั้นมัธยมฯ(รร.สุรินทรศึกษา) ในเมืองและอาศัยอยู่กับอาสะไก ซึ่งเขาชอบว่าหนูและน้องลับหลัง หนูต้องกตเวทิตา และบางครั้งก็เป็นคนกระด้าง อยากรอชณะถึงชั้นเขียนค่าเขาด้วยคำที่รุนแรง" (17 ธ.ค.34)

"พ่อสอนว่า จะทำอะไรก็จงทำให้ถึงที่สุด ตั้งใจเรียนให้จบอย่าริมีแฟน ใช้เงิน ให้ประหยัดเพราะเราไม่มีเหมือนคนอื่น" (15 พ.ย.34)

"พ่อสอนให้อดทน โดยพูดว่า "อะไรแค่นี้ก็ทำไม่ได้ ถ้าไม่ทนตอนนี้โตไปก็จะหาเงิน ไม่รอด" (13 พ.ย.34)

"ท่านชอบสอนย้ำเรื่องการมีแฟน ห้ามคบเพื่อนชายระหว่างเรียน เตือนให้มี ความสำรวม เน้นความกตัญญูต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เคร่งในประเพณีเช่นโดนตามาก มีฐานะ สำคัญอย่างไรก็ต้องกลับบ้านไปร่วมพิธี" (13 พ.ย.34)

"เติบโตมาจะได้รับการสั่งสอนว่าไม่ให้ทำตัวเด่น มีอะไรก็เก็บกดไว้ ควรเลือก ที่จะแสดงตัว ครอบครัวสอนไม่ให้ทำอะไรที่แปลก ให้สงบเสงี่ยมเจียมตัว ผมว่าส่งผลต่อ การเข้าสังคมมาก" (10 ธ.ค.34)

"พ่อชอบพูดว่า ให้ขยันเรียน เรียนให้เก่ง จะได้ไม่ต้องลำบากในภายหลัง" (27 ต.ค.34)

"พ่อชอบพูดว่า คนไม่มีความรู้มาสอนเรา เราอย่าไปเชื่อ" (22 พ.ย.34)

"แม่พูดว่า ให้ตั้งใจเรียน อย่าคบผู้ชายในวัยเรียน" (17 ธ.ค.34)

"เวลาที่หนูเข้าไปไหว้ลาแม่และผู้ใหญ่ ท่านจะให้พรว่า ขอให้เจริญ มีความสุข โชคดี มีชื่อเสียงรุ่งเรืองรู้ถึงพระมหากษัตริย์" (14 ธ.ค.34)

"แม่จะเตือนย้ำให้ผมหัดระวังภัยทุกชนิด สอนให้รู้จักแก้ปัญหา แม้ท่านจะเป็นคนพูดเก่งพูดมาก แต่ก็มีสาระและประโยชน์" (13 พ.ย.34)

"เมื่อตอนที่เขาเป็นเด็ก ลูกบ้าน่าอาซื้อของฝากบ่อย ๆ แม่จะบอกเสมอว่า รับเอาไว้เถอะลูก เมื่อลูกโตขึ้นสามารถหาเงินได้เอง ก็ซื้อให้ลูกหลานเขาคืน" (18 พ.ย.34)

"พ่อแม่บอกว่า ผมเป็นคนหัวดีที่สุดในครอบครัว มีหน้าที่ยังเป็นลูกชายคนเดียว ท่านอยากให้ผมเรียนสูง ๆ ยกฐานะครอบครัว" (18 พ.ย.34)

โดยสรุปพบว่าครอบครัวมีส่วนปลูกฝังค่านิยมดังนี้

1. ค่านิยมความอายและถ่อมตน และค่านิยมการเก็บตัวไม่เปิดใจ ผู้ปกครองจะย้ำไม่ให้ลูกเป็นคนโอ้อวด ถ่ายทอดเวลาผู้ใหญ่พูด แม้ผู้ใหญ่ทำไม่ถูกก็ไม่ควรขัดแย้ง ฯลฯ นักศึกษาบางคนก็ไม่เห็นด้วยกับค่านิยมนี้ แต่การประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมนี้ของคนในครอบครัว มีอิทธิพลตอกย้ำให้ต้องปฏิบัติตามค่านิยมนี้โดยไม่ตั้งใจ

2. ค่านิยมการเชื่อฟัง และยอมรับและค่านิยมความสุภาพอ่อนน้อม ผู้ปกครองสั่งสอนลูกให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ ห้ามเรียกชื่อผู้ใหญ่ให้ใช้สรรพนามแทน คนภายในครอบครัวต่างก็ยึดถือและปฏิบัติตามค่านิยมนี้จึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้นักศึกษาต้องรักษาค่านิยมให้คงทน

3. ค่านิยมความยุติธรรมอันส่งผลต่อการรักษาค่านิยมความเกรงใจด้วย ด้วยการยกย่องเพศชายมากกว่าเพศหญิง การคล้อยตามความคิดและคำพูดของพ่อ ของคนในครอบครัว ทำให้นักศึกษาหญิงหลายคนรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรมจากครอบครัวและพยายามเรียกร้อง แต่คนในครอบครัวก็เพิกเฉย ไม่ปรับตัว จึงเท่ากับเป็นการบั่นทอนค่านิยมนี้

4. ค่านิยมความตรงไปตรงมา และการรักษาสัจจะ ผู้ปกครองและคนภายในบ้านส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพตรงไปตรงมา ไม่มีลัษลมคมใน เก็บความลับไม่ค่อยอยู่ จะสั่งสอนให้ลูกเปิดเผยกับพ่อแม่ แม้ครอบครัวจะตอกย้ำค่านิยมนี้ แต่ก็มีบางอย่างที่แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาให้ความสำคัญกับค่านิยมนี้น้อยกว่าผู้ปกครอง

5. ค่านิยมความประหยัดและขยัน มักจะปรากฏ 2 ค่านิยมพร้อมกันในผู้ปกครอง โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ เพราะการดำเนินชีวิตภายในครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่แม่จะจัดสรรงบประมาณ อาหาร วัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ส่วนพ่อจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดหาสิ่งดังกล่าว ลูกที่

ใกล้ชิดแม่ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงมักจะมีค่านิยมนี้ ซึ่งการตอกย้ำค่านิยมนี้ในแต่ละครอบครัว มักได้ผลกับนักศึกษาที่ใกล้ชิดแม่เป็นส่วนใหญ่และส่งผลต่อการรักษาค่านิยมการพึ่งตนเองให้คงทนมากขึ้น

6. ความรักถิ่น และผูกพันที่ดิน ด้วยสภาพชีวิตในชนบทให้ความสำคัญกับที่ดิน มักจะมอบมรดกเป็นที่ดิน ดังนั้นภาวะภายในครอบครัวมักสนทนากันด้วยเรื่องที่ดินเป็นส่วนใหญ่ คนในครอบครัวมักนิยมคนท้องถิ่น ความสัมพันธ์กันด้วยระบบเครือญาติจึงมีส่วนตอกย้ำค่านิยมแก่นักศึกษา

7. การใฝ่ในความรู้ ผู้ปกครองมักนิยมส่งลูกชายเรียน แต่ถ้าไม่มีลูกชายจึงให้ลูกสาวเรียน บางครอบครัวไม่ให้ลูกทำอะไรเลยให้อ่านหนังสืออย่างเดียว เมื่อพบปะกับเพื่อนบ้านก็มักจะพูดคุยชื่นชมผลการเรียนของลูก

8. ค่านิยมความช่วยเหลือกันเป็นลักษณะเฉพาะของคนชนบท พ่อแม่จะทำเป็นตัวอย่าง ดังจะเห็นจากการระดมคนพัฒนาหมู่บ้าน การลงแขกทำนา การช่วยเหลือโดยการให้ยืมเงิน เป็นต้น แม้นักศึกษาจำต้องไปเรียนในวิทยาลัยครูซึ่งเป็นสังคมเมือง แต่การกลับมาพักในครอบครัวช่วงเสาร์อาทิตย์และปิดเทอมก็นานพอที่จะได้รับการตอกย้ำค่านิยมให้คงทน

9. ค่านิยมความคิดสร้างสรรค์ ผู้ปกครองจะไม่ค่อยสนับสนุนค่านิยมนี้เพราะไม่ต้องการให้ลูกทำตัวแปลกแหวกแนวจากคนในหมู่บ้าน เกรงว่าชาวบ้านเขาจะโห่ฮา และกลัวการติฉินนินทา นักศึกษาแสดงความรู้สึกว่าตนถูกบั่นทอนความคิดสร้างสรรค์อย่างมากจากครอบครัว

อย่างไรก็ตามก็พบว่าผู้ปกครองและคนในครอบครัวมีส่วนปลูกฝังค่านิยมบางประการที่เกี่ยวข้องกับการเป็นครูแก่นักศึกษา เช่น ความเชื่อฟังและยอมรับ ความรักถิ่น การใฝ่ในความรู้ ความขยัน ดังปรากฏคำสัมภาษณ์ว่า "ผมว่าจบ วค.แล้วมีเกียรติ รู้สึกภูมิใจที่ลูกสอบเข้าเรียน วค.ได้เพราะผมอยากให้เรียน ผมไม่เคยสนับสนุนให้เขาเรียนสายอาชีพเลยเพราะจบไปก็ไม่ได้มาอยู่ใกล้พ่อแม่ และไม่มีเกียรติเช่นอาชีพครู" (ทองใจมนต์: 22 พ.ย.34) "ผมเห็นว่าอาชีพครูดี จบ วค.แล้วมีเกียรติ การที่ลูกได้เรียนสูงกว่าใคร ๆ ในหมู่บ้านทำให้ผมภูมิใจ ผมไม่เคยสนับสนุนให้ลูกเรียนสายอื่นที่ไม่ได้รับราชการข้าราชการเป็นหน้าเป็นตาของชาวบ้าน" (เย็น ศรีแจ่ม: 15 ธ.ค.34) "ผมว่าอาชีพครูดีที่สุด เพราะทำให้เป็นคนเรียบร้อยรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ จบมามีภรรยาในท้องถิ่น เป็นคน

มีความรู้คืออธิบายเรื่องอะไรก็ชัด" (สวน ไชยชาต: 21 ธ.ค.34) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญสำคัญว่าค่านิยมความกตัญญู และค่านิยมความซนควรเป็นค่านิยมที่เหมาะสมกับครู เช่น "ผมว่าอาชีพครูที่ดีสุดสำหรับบ้านนอกอย่างเรา หากประหยัดและซนหน่อย เงินเดือนก็มีใช้เหลือเฟือ ได้อยู่กับพ่อแม่ ได้เลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อแก่เฒ่า" (มอญ อนาคตเวช: 10 ธ.ค.34)

ชุมชนและวัฒนธรรม

ค่านิยมคือวัฒนธรรมในความหมายที่เป็นแผนการแห่งวิถีครองชีพ ค่านิยมเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมและชุมชนในแง่ที่เป็นผลรวมยอดแห่งความคิดที่มนุษย์ได้ทำให้เจริญขึ้น แล้วถ่ายทอดต่อกันและสะสมไว้เป็นมรดกของสังคมหรือชุมชน

จากการศึกษาพบว่าค่านิยมและการปลูกฝังค่านิยมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและวัฒนธรรมนั้นมีปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของคนกลุ่มไทยเขมร ดังนี้

การครองคู่ครองเรือน

ในการครองคู่ครองเรือน ผู้ชายและผู้อาวุโสจะเป็นใหญ่ในบ้าน ทุกคนในบ้านต้องเชื่อฟังยอมรับ และเกรงใจผู้เป็นพ่อเป็นสามีและผู้ชาย เครือญาติฝ่ายหญิงจะคาดหวังความรับผิดชอบและความจริงจังในงานจากผู้ชาย รวมถึงการคาดหวังที่จะให้ผู้ชายเป็นที่ปรึกษาด้านความรู้และการดำเนินชีวิต

"ฝ่ายหญิงจะต้องปฏิบัติต่อสามีให้บกพร่อง รวมถึงการปฏิบัติต่อเพื่อนของสามี ด้วยกิริยามารยาทจะต้องอ่อนน้อมถ่อมตนต่อสามี ผู้หญิงจะไม่นอนหัวสูงกว่าสามี ไม่ข้ามขาผู้ชาย จะต้องไหว้ครูสนมสังวาลของผู้ชายก่อนนอนด้วย" (ก้านบ้านหลักวอ: 12 ธ.ค.34)

ผู้หญิงสาวโสดมักจะถูกถามว่า เมื่อไหร่จะกินหัวหมูซึ่งหมายถึงการแต่งงาน เพราะพิธีแต่งงานของคนเขมรจะใช้หัวหมูเช่น ไหว้บรรพบุรุษและให้ทำนายอนาคตการครองคู่ของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว

"เมื่อแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายมักจะไปอยู่บ้านผู้หญิง หรือไปตั้งรกรากอยู่ในแควดวงเครือญาติของฝ่ายหญิง ลูกที่เกิดมามีจะสนิทสนมกับญาติฝ่ายหญิงมากกว่า" (ศิริรัตน์, วัชรินทร์, วันชัย, ศุภลักษณ์, จุฑามณี, วีระชาติ, ประกอบ: 2534)

ดังที่กล่าวมานี้เป็นปัจจัยที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยมการเชื่อฟังและยอมรับ ความ
เกรงใจ ความรับผิดชอบและจริงจังในงาน การพึ่งตนเอง การใฝ่รู้ ความสุภาพอ่อนน้อม
และความตรงไปตรงมา

สภาพทั่วไปของชุมชน

สภาพทั่วไปของชุมชนไทยเขมรส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน อาชีพหลักคือปลูกข้าว
รองลงมาเป็นการปลูกข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วเขียว พืชผัก ปอแก้ว นอกจากนี้ก็มี
การทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนา ส่วนการค้าขายนั้นเป็น
ลักษณะการขายพืชผลและสัตว์เลี้ยงจากการทำเกษตรในครัวเรือน

สภาพต่าง ๆ ของชุมชนมีส่วนตอกย้ำและบั่นทอนค่านิยมต่าง ๆ กล่าวคือ
ค่านิยมเก็บตัวไม่เปิดใจ มีความคงทนมากโดยเฉพาะในเพศหญิง ทั้งนี้เพราะชุมชนนิยม
การว่ากล่าวนินทากันมาก ค่านิยมการใฝ่รู้ถูกรักษาไว้ได้นานเพราะความเชื่อของชุมชนใน
เรื่องวิชาคาถาอาคม เพราะใครเก่งคาถาอาคมจะได้รับยกย่องเป็น "ครู" เป็นผู้นำของ
ชุมชนแม้ในปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวลดลงไปบ้าง แต่คนในชุมชนก็ยังมองเห็นประโยชน์ที่จะ
ได้จากการศึกษาหาความรู้ทางอื่น ๆ ค่านิยมการรักถิ่นผูกพันกับที่ดินมีความชัดเจน ดังจะ
ปรากฏว่าในหมู่บ้านจะมีเด็กสาวหรือผู้หญิงสาวอยู่ช่วยงานบ้าน ชาวบ้านไม่นิยมส่งลูกสาว
เรียน หากจะให้เรียนก็ต้องเรียนใกล้บ้าน ค่านิยมความประหยัดมีความคงทนอยู่เพราะคน
กลุ่มไทยเขมรจะเล็งประโยชน์สูงสุดจากการทำกิจกรรมใด ๆ ค่านิยมความช่วยเหลือกันยัง
คงความเข้มของการรักษาค่านิยมนี้ เพราะเป็นธรรมชาติของคนในชนบทที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน
นอกจากนี้ยังปรากฏว่าสภาพหมู่บ้านมีส่วนเอื้อต่อการรักษาค่านิยมความขยัน ความเกรงใจ
ความยุติธรรม การเชื่อฟังและยอมรับ ความอายและถ่อมตน ความขี้น้อยและรักศักดิ์ศรี และ
การไม่ชอบเอาเปรียบแต่ไม่ยอมเสียเปรียบ

ผู้วิจัยจึงขอเสนอกรณีตัวอย่างบางหมู่บ้านดังนี้

บ้านท่าสว่าง

บ้านท่าสว่าง หมู่ 1 ต.ท่าสว่าง อ.เมือง จ.สุรินทร์ อยู่บนเส้นทางพัฒนา
(ลักษณะถนนเป็นซีเมนต์ก่อเป็นขอบริมทาง และใช้ซีเมนต์บล็อกสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ที่ชาวบ้าน

หล่อเองมาเรียงชิดกัน มองแล้วคล้ายถนนคอนกรีต) แต่บางช่วงก็เริ่มจะพัง คือมีลักษณะ เป็นหลุมเพราะรถลึบล้อผ่านในฤดูฝน

ระยะทางของหมู่บ้านท่าสว่างไกลจากตัวเมืองสุรินทร์ 8 กิโลเมตร แถบนี้มี คลองส่งน้ำชลประทานเข้าถึง ริมคลองมีการปลูกผักเป็นอาชีพรองจากการทำนา ได้แก่ ถั่วฝักยาว ผักกาด ผักชี ฯลฯ ส่งขายตลาดในเมือง เกษตรกรจะทำแปลงผักยาวตลอดแนว 2 ข้างริมคลองส่งน้ำ ชาวบ้านดักและหาบน้ำรดผักทุกเช้า

ชาวบ้านพูดภาษาเขมร ก่อนเข้าแต่ละหมู่บ้านที่เด่นคือ เห็นต้นมะพร้าวอันเป็น สัญลักษณ์ของหมู่บ้านไทยเขมร ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ตั้งอยู่ห่างกันประมาณ 100 วา มี ยุงข้าวแทบทุกหลังคาเรือน แต่ยุงข้าวไม่ใหญ่นัก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน บางบ้าน ใช้มูลควายทาบนแผ่นไม้จักสาน นำมาทำผนังยุง ทงทียบ หลังคาจั่ว ตัวบ้านมักเป็นเรือน ใต้ถุนสูง บันไดแบบบันไดลิงขึ้นทางทิศเหนือหรือทางทิศตะวันออก ใต้ถุนเรือนหรือข้างเรือน มีแคร่หรือร้านสำหรับทอดผ้าไหม อุปกรณ์การสาวไหมก็จะตั้งไว้ใต้ถุนเรือน

นิยมปลูกต้นหมากและต้นพลูเกือบทุกบ้าน ช่วงนี้คนเฒ่าคนแก่จะอยู่บ้าน จับกลุ่ม เคี้ยวหมากคุยกันและนินทากัน ทำให้ครอบครัวของนักศึกษายึดถือค่านิยมความอายและถ่อมตน การเก็บตัวไม่เปิดใจมากกว่าค่านิยมอื่น ๆ

บ้านตะดิงไถง

บ้านตะดิงไถง หมู่ 8 ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ จากถนนเลี้ยวเมืองที่ สร้างใหม่ เลี้ยวเข้าหมู่บ้าน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะใกล้ชิดกันกว่าบ้านท่าสว่าง ถือเป็น ชุมชนที่ใกล้ชิดกัน บ้านเรือนส่วนใหญ่ใต้ถุนสูงเรือนไม้ ทุกหลังมีป้ายชื่อติดไว้หน้าประตูรั้ว มีบ้านหลังหนึ่งตั้งเป็นร้านค้า โดยทำเพิงนอกชาน แขนงขนมเด็ก หอม กระเทียม ของชำ ต่าง ๆ ที่สำคัญคือมีเหล่าชาว 40 ตีกรี ชายเป็นเป็ก มีมายาวและโต๊ะสำหรับผู้ชื่อนั่ง รับประทาน

ที่บ้านนักศึกษามีพ่อเฒ่าและแม่เฒ่า อยู่กัน 2 คนตายาย ต้อนรับขับสู้ดีมาก ท่านมี อุปนิสัยชอบแสดงความรู้ มีความสุขกับการได้คุยเรื่องราวในอดีต ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ดี มัก จะเรียกหรือเชิญข้างบ้านให้มาร่วมวงสนทนา และช่วยกันเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาใน อดีต ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ส่วนคุณยายก็เตรียมอาหารมื้อเที่ยงคือส้ม ตำมะละกอ ครอบครัวของนักศึกษาผู้นั้นเน้นค่านิยมการไม่รู้ ความขยัน และการประหยัด

แต่เป็นการประหยัดเพื่อซื้อเหล้าดื่ม

บ้านเขวาสินรินทร์

บ้านเขวาสินรินทร์ ต.เขวาสินรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ อยู่ห่างจากถนนใหญ่ สายสุรินทร์-จอมพระ เข้าไปในหมู่บ้านระยะทาง 4 กิโลเมตร ถนนลาดยางดีมากเพราะ เป็นหมู่บ้านพัฒนา มีโครงการพิเศษมาลงมาก รายได้ของหมู่บ้านจะดีมากในช่วงเทศกาล งานแสดงช้าง เพราะจังหวัดจัดทัวร์ให้ชาวต่างประเทศมาสัมผัสหมู่บ้านนี้

ลักษณะเด่นของหมู่บ้านคืออาชีพทำ "ประเทียม" หรือเครื่องเงินชายเป็นที่เลื่องลือ ว่าเครื่องเงินที่นี่ดีและสวย อนุรักษ์ลวดลายเขมรแท้มากที่สุด แทบทุกบ้านจะมีเฟิง/ห้องแถว ริมนถนน ตั้งตู้ใส่เครื่องเงินชาย นอกจากนี้การทำนาข้าวก็ได้ผลอุดมสมบูรณ์

อาชีพการทำเครื่องเงินหรือประเทียมนี้ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีช่างทำอยู่ไม่กี่คน (ประมาณ 10-20 คน) นอกนั้นเป็นนายหน้าออกแบบและรับไปขายอีกต่อหนึ่ง

ประชาชนส่วนใหญ่ยังอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่า ๆ ไว้และมีค่านิยมแบบเก่า การเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองจึงเป็นไปค่อนข้างช้า

การพูดนิทานกันยังมีมาก มักจะนิทานในเรื่องของความร่ำรวย เรื่องของลูกสาว เรื่องความมีหน้ามีตา ฯลฯ เช่น แม่บ้านคนหนึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศการทอผ้าไหม ซึ่งรับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีรูปถ่ายไว้หน้าบ้าน ชาวบ้านก็พูดว่า "แกไม่ได้ทำเองหรอก มียายแกทำ บังเอิญแกซื้อไว้และเอาไปประกวด ความเป็นคนร่ำรวยก็เลยมีโอกาสรับรางวัล"

ลักษณะของคนชายเครื่องเงิน ส่วนใหญ่เป็นคนขี้ม่งาย ใจเย็น เวลาขายของจะ โกงราคามากสำหรับคนต่างถิ่น ใครจะซื้อร้านนี้ต้องต่อราคาให้มาก คุณยายคนหนึ่งอายุ 60 ปี เคี้ยวหมาก ผิวขาว ใส่เครื่องประดับทองประเทียมเต็มตัว คุณยายอธิบายได้ว่าผ้าไหมที่ ชนะการประกวดนั้น ทำอย่างไร เพราะท่านทำเป็น และท่านมักจะเล่าถึงลูกชายอย่างชื่นชม

ทัศนคติต่อลูกสาวก็คือ ไม่อยากให้เป็นลูกสาวต่างถิ่นเพราะไม่มีเพื่อน ลูกสาวต้องช่วย ชายของ เรื่องของการเลี้ยงดูพบว่าใส่ใจชื่นชมลูกชายมากกว่าลูกสาว ท่านเคยพูดว่า "ลูกชายดีเวลาเราตายก็มีแต่ลูกชายนั้นแหละที่จะหามาฝังไปเผา"

สอนให้ลูกประหยัด จะคิดทำอะไรก็ให้ทำตามกำลังทรัพย์ ใ้พยายามตั้งใจเรียน นอกจากนี้ครอบครัวของนักศึกษายังเน้นค่านิยมการพึ่งตนเอง ความขยัน ทำมาหากินเลี้ยงชีพ

การใฝ่ความรู้เพื่อฝึกทักษะวิชาช่างเครื่องเงิน ความหยิ่งรักศักดิ์ศรี การเก็บตัวไม่เปิดใจ และการไม่ยอมเสียเปรียบเพราะอิทธิพลของการนิเทศ

บ้านหลักวอ

บ้านหลักวอ ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ที่ตั้งของหมู่บ้านติดถนนสายลำชี-สุรินทร์ ณ บ้านของผู้ปกครอง เลขที่ 147 อาชีพทำนาและค้าขาย นอกจากทำนาแล้วจะค้าขาย โดยการไปเหมาบ่อปลามาขายที่ตลาด พ่อเป็นแรงงานที่ดี ส่วนแม่เป็นผู้ออกความคิด ลักษณะของแม่เป็นคนคล่องแคล่ว ว่องไว พุดเก่ง ที่บ้านจะเจียบมีคุณยายอยู่ และพี่สาวซึ่งแต่งงานแล้วก็ยังมาอาศัยหุงหาอาหารจากพ่อแม่ไปรับประทานอยู่เนือง ๆ "ลักษณะพี่สาวคนนี้เหมือนพ่อ คือไม่มีปัญญาจะคิดประกอบการ หรือทำอาชีพอะไร รอคอยเงินเดือนสามมืออย่างเดียว ก็ไม่พอใช้" (12 ธ.ค.34)

แม่จะสอนลูกโดยเน้นเรื่องการตั้งใจเรียน แม่บอกว่ามีมรดกมากจะให้ลูกสาว (นักศึกษาคนนี้) คนเดียวที่จะเป็นที่เชิดหน้าชูตาได้ แม่พยายามหาคู่ครองที่เหมาะสมให้ชื่อนายเกียรติ ซึ่งมีฐานะร่ำรวย เป็นผู้ใหญ่กว่า แต่นักศึกษาไม่ชอบ แม้แม่พยายามพูดซ้ำบ่อยครั้งทุกวัน ก็ไม่คล้อยตาม แม่ก็ใช้ให้คนสืบว่าเธอมีเพื่อนชายในชั้นเรียนหรือไม่ เมื่อทราบก็เตือนโดยชี้ให้เห็นถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสม แม่ชอบสั่งมากกว่าทำ ชอบออกความคิด แม่พูดเสมอว่าถ้าพ่อช่วยออกความคิดด้วยจะเจริญกว่านี้ แม่ชอบแต่งตัวให้หมดจด โดยเฉพาะประดับทองแสดงฐานะ

คุณตาเป็นคนดู ไม่ชอบคนเกเร เช่น น้องสาวชื่อสำรวน (ลักษณะคล้ายเด็กชาย ถูกตามใจแต่เล็ก ๆ แต่งงานก่อนเรียนจบ ตอนนี้อยู่พ่อกับแม่อยู่) คุณตาไม่ให้ขึ้นบ้าน คุณตาชอบคนเรียนเก่ง คุณตาจะย้ำเรื่องมรดกให้ลูก ๆ หลาน ๆ รัก อะไรที่เป็นของมรดกจะไม่ให้ขาย

แม่ให้ความเป็นกันเองกับลูก พุดเก่ง แม่ชอบยกตัวอย่างความไม่ดีของชายไทยเขมรเช่น น้ำชายที่ชอบดื่มเหล้า เล่นการพนัน ไม่ทำงาน ฯลฯ ให้ลูก ๆ ฟัง ทำให้มีทัศนคติไม่ดีกับผู้ชายไทยเขมร และมีแนวโน้มจะชอบผู้ชายไทยลาวมากกว่า

ลักษณะเด่นของแม่ น้ำสาว และคุณยาย คือ ชอบออกความคิด ช่างคิดช่างทำ มีลักษณะเป็นผู้นำ เก็บหอมรอมริบเก่ง ชอบทำมาหากิน

หมู่บ้านหลักวอเป็นชุมชนไทยเขมรทั้งหมดหมู่บ้าน แม่และพ่อต่างก็พูดเขมร นิสัยพ่อไม่ใช้แบบฉบับคนไทยเขมร เช่น ไม่ค่อยทวงลูกสาว ไม่ค่อยจุกจิกจู้จี้กับครอบครัว ไม่ชอบทำมาหากิน รอทำตามคำสั่งแม่

การปลูกบ้านเรือนอยู่ นิยมอยู่เป็นเครือญาติ สัมพันธ์กันดีระหว่างพี่น้อง พี่ชาย พี่สาวก็ไปมาหาสู่ หมู่บ้านไทยเขมรส่วนมากจะสัมพันธ์กับเครือญาติฝ่ายแม่มากกว่าฝ่ายพ่อ ที่ดินก็เป็นพี่ของฝ่ายแม่ ส่วนพ่อเป็นคนมาจากถิ่นอื่น

สังเกตว่า คนไทยเขมรจะเน้นการเลี้ยงดูพ่อแม่ อาชีพของประชาชนหมู่บ้านนี้มีอาชีพรับจ้างทำงานในโรงงานกลั่นสุรา ครอบครัวของนักศึกษาเน้นค่านิยมความซื่อ การพึ่งตนเอง และสภาพที่แวดล้อมด้วยญาติพี่น้องที่ผู้หญิงเป็นผู้นำจึงยึดถือค่านิยม ความหยิ่งและรักศักดิ์ศรี ความอายและถ่อมตน ความรักถิ่นและที่ทำกิน เป็นต้น

บ้านตราด

บ้านตราด ต.ตาตง อ.สังขะ จ.สุรินทร์ ๗ บ้านเลขที่ 921 เป็นบ้านของนางสงและนายฮวด ซึ่งทั้งคู่ย้ายมาจากปราสาทภูมิ ชุมชนนี้เป็นชุมชนไทยเขมรที่ย้ายมาจาก อ.ปราสาท จ.ศรีสะเกษ มาจับจองที่ดินแถบนี้อยู่ วีระชาติเป็นพี่ชายคนโต มีน้องสาว 2 คนชื่อสมคิด และสมควร ชุมชนนี้ทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นหมู่บ้านไทยเขมร แต่ทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นหมู่บ้านไทยลาวและไทยส่วยตามลำดับ

ลักษณะของบ้านอยู่ติดที่นา ตั้งบ้านเรือนห่างกัน มิได้อยู่รวมกันเป็นเครือญาติ เพราะญาติทางพ่ออยู่ที่ปราสาทภูมิทั้งหมด ส่วนแม่ก็ย้ายมาจากถิ่นอื่น

แม่เป็นคนมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ส่วนครอบครัวทางพ่อร่ำรวย และพากันดูถูกแม่มาก แม้แต่มรดกก็ไม่ยอมยกให้ แม่เป็นคนพูดเก่ง มีเหตุมีผลอธิบายทางเลือกให้พ่อตัดสินใจได้เสมอ เก่งด้านการแก้ปัญหา เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี

พ่อไม่ใช่คนดี เชื่อความคิดของแม่ เวลาพ่อตีแม่ให้ล้ามา แม่ดูและว่าด้วยเหตุผล ท่านจะเงยและเลิกตีไปพักหนึ่ง แต่ถ้าลูกว่า พ่อจะไม่เชื่อฟังจะได้ตอบรุนแรง

ช่วงนี้ทุกครอบครัวกำลังเครียดเพราะทางการกล่าวหาว่า เป็นผู้บุกรุกเขตป่าสงวน และมีคนเป่าหูหลายฝ่าย ชาวบ้านลี้ภัย และที่สำคัญคือไม่อยากย้ายไปอยู่ที่ที่ทางการจัดสรรให้ เพราะขัดกับวัฒนธรรม เช่น มีเงื่อนไซให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งขัดกับความรู้สึก

แม้มักจะพรั่พุดถึงการถูกเอาเปรียบจากยาไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกัน การเลี้ยงควายร่วมกัน ซึ่งบอกว่ายาเอาเปรียบไม่แบ่งให้เลย แม้มักจะสอนให้ลูกรู้จักประหยัด การจับจ่ายใช้สอยต้องมีเหตุผลให้เลี้ยงประโยชน์สูงสุด เพราะเรามีเงินน้อย พ่อจะสอนให้ออดทน หนักเอาเบาสู้อย่าเลือกงาน อาชีพหลักคือทำนา ส่วนแม่ก็ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม นักศึกษาจะช่วยแม่เก็บใบหม่อน เขาไม่รังเกียจว่างงานไหนเป็นงานผู้หญิง จะช่วยแม่ทุกอย่าง น้องคนเล็กจะชอบเขามาก เพราะชอบที่เขาเป็นคนพูดมีเหตุมีผลดี โดยสรุปแล้วครอบครัวนี้มีค่านิยมความประหยัด ความยุติธรรม การเชื่อฟังและยอมรับ ความหยิ่งและรักศักดิ์ศรี ความไม่ชอบเอาเปรียบและไม่ยอมเสียเปรียบ

บ้าน ไชคชัย

บ้าน ไชคชัย ต.บ้านซบ อ.สังขะ จ.สุรินทร์ ๗ บ้านเลขที่ 165 นางตอล สุขมัน เป็นแม่หม้ายมา 4 ปี มีลูก 4 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน ชุมชนนี้มีครัวเรือนประมาณ 40 หลังคาเรือน อพยพจากบ้านซบไปอยู่ไชคชัย ที่อพยพไปเพราะที่นาอยู่ที่ไชคชัย ชายที่ดินที่บ้านซบทั้ง มีที่นาประมาณ 50 ไร่ มีพี่สาวคนที่ 3 พี่เชย และแม่ ช่วยกันทำนา ซึ่งแรงงานไม่พอ มีควาย 3 ตัว นอกจากทำนาแล้ว ทำไร่ป่อกับไร่มันในฤดูเดียวกัน ได้พักช่วงมีนาคม

แม่ชอบต้มเหล้า อาหารหลักคือน้ำพริก แกงซี่เหล็ก แกงหอย แกงปู ที่บ้านปลูกกะหล่ำปลี ผักบุ้ง กระเทียม หอม พริกขี้หนู ไม่ได้ขาย แม่ให้ทัศนะว่าผู้ชายไทยลาวจะซัยนกว่าผู้ชายไทยเขมร (เพราะผู้ชายไทยลาวซัยนทำมาหากิน) แต่ผู้หญิงไทยเขมรเจียบ ๆ ไม่ค่อยกรีดกราดเท่าผู้หญิงไทยลาว แม่ไม่ค่อยให้อิสระ คอยห้ามเรื่องเที่ยวหรืออื่น ๆ อยู่เสมอ

บ้านใกล้เรือนเคียงจะแลกกันด้านอาหารการกิน คนไทยเขมรจะซัยเกรงใจมาก โดยเฉพาะเวลาไปเยี่ยมของอะไรเขามาจะไม่ให้ค้าง จะรีบคืน แม่ให้ข้อสังเกตว่าคนไทยลาวลักษณะครอบครัวขยายและใหญ่มีลูกมาก สิ้นเปลืองด้านอาหารการกินมากกว่าคนไทยเขมร

แต่คนไทยส่วยประหยัดกว่าไทยเขมร เช่น รับประทานข้าวเหนียว กับข้าวก็ 2 อย่างไม่มากเท่าไทยเขมรซึ่งครอบครัวเขมรต้องรับประทานกับข้าว 2 อย่างขึ้นไป

การนิทาของคนในหมู่บ้านมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องมีมอเตอร์ไซด์มารับสาว ๆ ไปเที่ยว สาวไทยลาวนิยมมอเตอร์ไซด์ เทียบแล้วครอบครัวไทยเขมรไม่ค่อยเที่ยว ต้องขออนุญาตพ่อแม่ ข้อดีของหมู่บ้านไทยลาวนั้นเพื่อนบ้านดี นิสัยดี มีอะไรก็เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ต่างจากการอยู่ที่บ้านชบแต่เดิมซึ่งอยู่รวมพี่น้องกันรู้สึกจะอิจฉาริษยากัน

พ่อเสียชีวิต เพราะดื่มเหล้าเมาและตกบันไดซ้ำใน ป่วย 13 วันก็เสียชีวิต

แม่ชอบงานที่เป็นอิสระ เช่น ทำนา แม่หลงของมากมักบอกว่าของในบ้าน เช่น ผ้าไหมในตู้หามาเอาไปขาย เก็บไว้เป็นมรดก แม่ทำงานหนัก ตื่นเช้ามากัดักน้ำรดผัก บางวัน ลูกไปตี 5 ไปตัดไม้(ใช้มีด/เลื่อย) เช่น ไม้ตราด ลำตวน ประดู่ เอามาเผาถ่าน บริเวณบ้าน แล้วโกยใส่กระสอบ เช่นไปขายได้เงินมากซื้อเครื่องใช้ที่จำเป็น

แม่มักจะบ่นเรื่องลูกชอบตื่นสาย ทำกับข้าวสาย โดยเฉพาะฤดูทำนาต้องตื่นเช้า ถ้าฤดูแล้งตื่นสายได้ นั่นคือครอบครัวนี้เน้นค่านิยมความช่วยเหลือกัน หยิ่งและรักศักดิ์ศรี ความอายและถ่อมตน และความขยัน

บ้านชีจรุก

บ้านชีจรุก ต.ตม อ.สังขะ จ.สุรินทร์ ระยะทางที่ไปหมู่บ้าน ออกจากตัวอำเภอสังขะประมาณ 11 กิโลเมตร ไปทาง ต.ตม แยกออกบ้านตาพราหมณ์ถึงบ้านชีจรุก เป็นหมู่บ้านเก่าชุมชนไทยเขมร แต่ฐานะค่อนข้างยากจน เพราะขาดน้ำ อาชีพหลักคือทำนามีคร่าวเรือนประมาณ 40 หลังคาเรือน

นักเรียนมักจะใช้จักรยานเป็นยานพาหนะกลับบ้าน เพราะว่ามีรถ 2 แถวคันเดียวที่ส่งถึงหมู่บ้านซึ่งจะหมดเวลาส่งบ่าย 2 โมงของทุก ๆ วัน นักศึกษาก็มักจะถึงสังขะไม่ทันรถเสมอไปและใช้วิธีไปยืมจักรยานของอาจารย์ที่เคยอุปการะที่ รร.สังขะ(มัธยมศึกษา) แล้วถีบกลับบ้าน ใช้เวลาถีบ 1-2 ชม.

๗ หมู่บ้าน จะมีที่พักชั่วคราว คือบ้านญาติของเขา ซึ่งเมื่อถึงหมู่บ้านค้ำก็จะแวะ ต้มน้ำที่บ้านหลังนี้ แล้วจึงค่อยถีบต่อถึงบ้านเขาเอง

บ้านของนักศึกษาอยู่ติดที่นา พ่อและแม่เป็นชาวนา ทั้งบ้านมีเขาคนเดียวที่เรียนสูง ส่วนน้องสาวจบ ป.6 ก็ทำงานทำที่กรุงเทพ เขาได้อาศัยเสื้อผ้าของน้องสาวคนนั้นใส่ โดยไม่ต้องซื้อหา

กลับบ้านที่ไร แม่และน้อง ๆ จะถามว่า "เงินหมดหรือ กลับมาเอาเงินรี" ทำให้เขาไม่ค่อยอยากกลับบ้าน เพราะเกรงใจครอบครัว

นักศึกษาจะสนิทกับแม่มากกว่าพ่อ เขารู้สึกว่าพ่อไม่ค่อยเชื่อใจเขา ไม่สนับสนุนให้เขาเรียน ไม่กล้าทำอะไรแหวกแนวจากเพื่อนบ้าน พ่อเขามองไม่เห็นความสำคัญของการส่งลูกเรียนสูง เช่นเดียวกับชาวบ้าน เพราะกลัวเปลืองเงิน ที่เขาได้เรียนทุกวันนี้ก็เพราะครูช่วยพูดกับพ่อนั่นเอง

อีกอย่างชาวบ้านมักใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ มักจับกลุ่มดื่มเหล้า หลังฤดูเก็บเกี่ยวก็ไม่ได้ทำอาชีพอื่นเลย จะดื่มเหล้าและเล่นการพนันร้อยละ 80 จับกลุ่มนินทาและทะเลาะเบาะแว้งกันหรือโกรธกันเป็นเดือนเป็นปี ด้วยเรื่องไร้สาระ

พ่อทวงและทวงน้องสาว 2 คนของเขามากกว่าตัวเขาซึ่งเป็นผู้ชาย เมื่อกลับบ้านจะพักอยู่ได้ไม่นานอย่างมาก 1 คืน ก็กลับมาอนที่สังชะบ้าง หรืออนกับน้ำชาย เขาลอกแบบจากน้ำชายคนนั้นแม้แต่การตัดสินใจเรียนต่อก็เกิดจากอิทธิพลของน้ำชายนั่นเอง

แม่บอก่านักศึกษาเป็นคนขยัน รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ บางครั้งก็ช่วยเหลือเพื่อนจนเพื่อนโกรธ แม่บอกว่าเขามีนิสัยเหมือนพ่ออยู่อย่างหนึ่งคือสนใจใฝ่ใจในงานของคนอื่น ช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่างานในครอบครัวหรืองานส่วนตัว และกลัวคำครหานินทามาก เขาสนิทกับแม่แม่เป็นคนช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เขาเรียนต่อ ค่านิยมที่สืบทอดกันมาสำหรับครอบครัวนี้คือความเกรงใจ การเชื่อฟังและยอมรับ ความสุภาพอ่อนน้อม ความกตัญญู เป็นต้น

บ้านแกใหญ่

บ้านแกใหญ่ ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 260 ครัวเรือน อาชีพประชากรส่วนใหญ่ทำนาร้อยละ 70 ปลูกพืชผักสวนครัว ผักกาด ผักคะน้า ฯลฯ ส่งขายยังตลาดสดในตัวจังหวัด นอกนั้นอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ภาระหนี้สินของประชาชนมีมาก มีการย้ายออกน้อย แต่ฐานะทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี ครัวเรือนส่วนใหญ่มีเครื่องสูบน้ำใช้ในกระบวนการผลิตทางการเกษตร

องค์กรทางสังคมในหมู่บ้าน ได้แก่

- กลุ่มเกษตรกรแกใหญ่
- กลุ่มธนาคารข้าว

นอกจากนี้หมู่บ้านแกใหญ่อยู่ใกล้สถานีทดลองข้าว ประชาชนจึงได้รับการแนะนำการใช้ข้าวพันธุ์ใหม่และยังมีการบริการเกษตรกรรมพันธุ์ข้าวมาปลูก เมื่อทำนาเสร็จแล้วก็ส่งคืนแก่สถานีทดลองข้าว

สภาพบ้านเรือนอยู่บนที่สูงและที่ต่ำ เนื่องจากภูมิประเทศของหมู่บ้านเป็นเนินดินสูง นอกจากนี้น้ำบ้านเรือนยังตั้งแออัดกันมาก การถ่ายเทอากาศไม่สะดวก มีผลทำให้เสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุหลายราย

แหล่งน้ำที่ใช้บริโภคของหมู่บ้านคือสระน้ำของวัด

สังเกตพบว่าจะมีการย้ายเข้ามาทำกินและแต่งงานมากกว่าย้ายออก

ขณะที่เข้าไปในหมู่บ้าน พบทุกหลังคาเรือนเอาบิ๊บเขียนรูปหัวกะโหลกผี ถ้ามได้ความว่า ในหมู่บ้านมีคนหลับตาย 2-3 คน จึงใช้สิ่งนี้กันผี แต่ผู้วิจัยเข้าใจว่าคงเป็นเพราะอากาศถ่ายเทไม่สะดวกเพราะลักษณะการตั้งบ้านเรือนแออัดกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกัน ร่วมแรงกันทำแห้งน้ำ สวมซิม และอื่น ๆ

เขาจะตื่นเต้นถ้ามีคนไปสัมภาษณ์ เขาบอกว่า เขาตื่นเต้นจนปวดบัสสาวะ และอุจจาระขณะสัมภาษณ์ และพบว่าละแวกเดียวกันนามสกุลเดียวกันเกือบหมด

ที่สำคัญคือ เป็นหมู่บ้านเดียวที่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่นตรงที่การตั้งบ้านเรือนติดกันคล้ายสลัมบนพื้นที่ไม่เรียบ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ซึ่งเขาเล่าว่าเป็นกำแพงเมืองสมัยก่อน ค่านิยมที่สืบทอดกันมาสำหรับครอบครัวและเครือญาติของนักศึกษาผู้นี้คือ ความช่วยเหลือกัน ความรักถิ่นและที่ดิน การพึ่งตนเอง ความขยัน และความประหยัด เป็นต้น

บ้านตระแสง

หมู่ 1 ต.ตระแสง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ลักษณะหมู่บ้านแห้งแล้ง ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่มีที่ทำนา เพราะที่นาถูกเวนคืนราชพัสดุ ทางการให้ปลูกยูคาลิปตัส

๗ บ้านนักศึกษา มีคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านนับถือชื่อ "ตาสอ" ชาวบ้านจะเรียกว่า "ลูกครู" เป็นนักบวชมาก่อน ตูหม้อเก่ง สามารถรักษาคนไข้ มีของขลัง มีคาถาอาคมหนึ่งเพ็ญยว เดี่ยวนี้หมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปมาก มีคนจีนไปอยู่ ลาวและส่วยก็ไปอยู่มาก เพราะมีแนวโน้มนจะเป็นกิ่งอำเภอ

บ้านของคุณตาเป็นลักษณะบ้านไทยเขมร เสากลม ไม่กันห้อง เป็นห้องโถงกว้างนอนรวมกันเป็นจุด ๆ ทัพไม่ค่อยมีหน้าต่าง มีห้องเล็กสำหรับเก็บของ มีทัพไม้ใส่สมบัติ

ได้ถุนบ้านเป็นคอกวัวควาย

พ่อเป็นคนเงียบขรึม ตรงข้ามกับลูกชาย ซึ่งพูดเก่ง พ่อมีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง จะทำอะไรต้องวางแผนก่อน และชอบเอาแปลนบ้านมาถามลองภูมิชาวบ้านบ่อย ๆ

นักศึกษาเป็นคนช่างพูด ความเป็นลูกชายคนเดียวท่ามกลางพี่สาว 2 คน และน้องสาวอีก 2 คน ทำให้เขามีนิสัยค่อนข้างละเอียด หยุ่มหยุิม ซึ่งเพื่อนบอกว่าคล้ายผู้หญิง และเขาก็จะเข้าได้ดีกับเพื่อนผู้หญิงในห้อง

พ่อเป็นคนประหยัด เครื่องในเรื่องชนบประเพณี เช่น ถ้ามีหนุ่มไปที่บ้านจะแสดงกิริยาขัดว่าทวงลูกสาว ท่านมีความเด็ดขาด เช่น บอกว่าถ้านักศึกษาอยากไปเรียนไกลบ้านก็หาเงินเรียนเอง ครอบครัวยุคและเครือญาติเน้นค่านิยมความประหยัด การเชื่อฟังและยอมรับ ความรักถิ่น การเก็บตัวไม่เปิดใจ เป็นต้น

บ้านระกา

บ้านระกา ต.โคกเพชร อ.ชูชัน จ.ศรีสะเกษ การเดินทางต้องไปลงรถที่ จ.ศรีสะเกษ ต่อรถโดยสารไป อ.ปรามังค์กู ถึงสามแยกชูชันก็ลง ซึ่งเป็นบริเวณของหมู่บ้านตารางสวย จากนั้นนั่งรถต่อเข้าไปหมู่บ้านระกา ซึ่งต้องผ่านสะพานคอนกรีต 3 สะพาน ณ สะพานที่ 3 มีศาลาพักกลางทาง มุ่งหน้าตรงไป พบบ้านของนักศึกษาอยู่สุดซอยสาย 1 ลักษณะเป็นบ้าน 2 ชั้น มีรั้วไม้ไผ่ มีต้นมะเฟืองเล็ก ๆ อยู่หน้าบ้าน เนื้อที่ของบ้านประมาณ 200 ตารางวา ปลูกต้นมะยม มะพร้าว กล้วย ช่า ตะไคร้ เผือก กระจ่าง ชุน และยูคาลิปตัส มีสวนอยู่ไกลบ้าน ปลูกตะไคร้เป็นรั้ว เป็นสวนผัก ผลไม้ เช่น มะม่วง ชุน น้อยหน้า เลี้ยงหมูไว้ 2 ตัว มีไก่บ้านและลูกไก่เลี้ยงแบบปล่อย ไม่เลี้ยงวัวควาย เพราะมีรถแทรกเตอร์ให้เช่าและใช้ไถนา อาหารหลักคือแกงเผือกใส่ปลา นอกนั้นก็ น้ำพริกปลาทุบกับผัก พริกตำใส่ปลาร้าจ่อมคลุกข้าว เป็นต้น

ห้องนอน ที่หัวนอนของพ่อมีกระพงใบตองแทน "จวมครู" หรือที่เรียกว่า "ครูกำเนิดสนมสังวาล" พ่อจะเอามากราบไหว้ในวันพระหรือวันเกิดและไหว้ครูก่อนเข้านอน

พ่อและแม่ทำงานหนัก คนทั้งบ้านจะมีโรคประจำตัวคือเจ็บ จุกแน่นที่หน้าอก ดังนั้นช่วงนี้พ่อทำงานหนักไม่ได้ ถามดูทราบว่าพ่อเคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ (ช่วงที่นักศึกษายังเล็ก ๆ อยู่) เป็นเวลาหลายปี ทำให้เธอไม่ค่อยสนิทกับพ่อ แต่จะสนิทและคุ้นเคยกับแม่มากกว่า

พ่อและแม่ไว้วางใจเธอ แต่ก็เป็นที่ห่วงน้องชายเพราะเจ็บออก ๆ แอด ๆ ไม่ค่อยสมบูรณ์ และมีความเชื่อว่าเป็นลูกพระมาเกิด ต้องเลี้ยงแบบทะนุถนอม

พ่อสอนย้ำเรื่องการคบผู้ชายเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป ท่านไว้ใจลูก เพราะลูกเคยพิสูจน์ให้เห็นว่ารู้จักช่วยตนเองเอาตัวรอด ท่านจึงปล่อยให้ไปทำงานกรุงเทพช่วงปิดภาคเรียนของทุก ๆ ปี แต่ก่อนไปทุกครั้งท่านก็ย้ำเตือนว่าให้ระวังตัว รู้จักระวังภัยสังคมของกรุงเทพ อย่าออกไปเที่ยวตามลำพัง คบคนดี เชื่อฟังคำเตือนของเจ้าของบ้านที่เราไปรับจ้าง

ส่วนแม่ก็บอกมาให้หัดใช้เงินให้เป็นประโยชน์ ประหยัดสำหรับอุปกรณ์การเรียน ไม่จำเป็นต้องประหยัดเพื่อให้แม่ ใช้ให้พอสำหรับตนเอง

เมื่อพ่อแม่ทราบว่านักศึกษาถูกสุนัขกัดที่น้อง แม่จะฉีดวัคซีนกันบาดทะยักแล้วก็ตามท่านที่พาลูกไปรดน้ำมนต์ที่วัด กลับมาก็จัดอาหาร เช่น ไหว้ญาติให้คุ้มครองและเชิญหมอดูมาทำพิธีเสดาะเคราะห์อีกด้วย

พ่อและแม่ต่างก็ภูมิใจในตัวลูก หวังว่าลูกจะได้เป็นครูในอนาคต ได้เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ท่านมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู ยกย่องอาชีพครูว่าเป็นอาชีพที่ดี มีเกียรติ อยู่ใกล้พ่อแม่ เงินเดือนก็มาก

ข้อสังเกต ครอบครัวไทยเขมรไม่รับประทานข้าวเหนียว ในขณะที่บ้านอื่นที่เป็นไทยลาวในหมู่บ้านเดียวกันรับประทานข้าวเหนียว บ้านนักศึกษาผู้นี้ไม่ปลูกข้าวเหนียว หรือข้าวมะลิก็ไม่รับประทาน แม่จะชอบกินข้าวพันธุ์พื้นเมือง (กข. สุรินทร์) ซึ่งแข็ง ๆ และไม่หุงหม้อไฟฟ้า จะหุงเตาถ่านธรรมดาไม่เช็ดน้ำ เพราะเขาไม่ชอบข้าวแฉะ และที่ขัดกว่านั้นคือหมู่บ้านนี้ไม่ค่อยมีต้นมะพร้าว ถ้าเป็นหมู่บ้านไทยเขมรแท้จะนิยมปลูกมะพร้าว

โดยสรุปแล้วครอบครัวของนักศึกษาและเครือญาติยึดถือค่านิยมการเชื่อฟังและยอมรับ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด การช่วยเหลือกัน ความไม่ไว้วางใจ การเก็บตัวไม่เปิดใจ เป็นต้น

บ้านเสม็ด

บ้านเสม็ด ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ หมู่บ้านนี้อยู่ริมถนนผ่านเมืองทางทิศตะวันออกของเมือง เป็นหมู่บ้านไทยเขมรล้วน สังเกตจากภาษาพูด บุคลิก หน้าตา ผิวพรรณของคน การปลูกบ้านเรือนติดกันเป็นกระจุกละแวกนี้เอง นิยมปลูกต้นมะพร้าวทุก

หลังคาเรือน

นักศึกษาไม่มีพ่อ เพราะพ่อเสียชีวิตตั้งแต่เขาอายุ 15 ปี ขณะนี้เขาอายุ 30 ปี มีแม่อยู่บ้านคนเดียว พี่ ๆ ก็แยกมีครอบครัวหมดแล้ว

แม่ของเขาชื่อนางนวล เป็นคนขยันมาก คล่องแคล่ว ทอผ้าไหมเป็นประจำ และอนุรักษ์นิยม จะตื่นนอนเวลา 05.30 น. ทำกิจวัตรส่วนตัว ประกอบอาหารเช้า เมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จก็ไปทำนา ทำไร่มันด้วย นอกจากนี้ยังปลูกถั่วไว้ในสวน จะเก็บถั่วมาขายพร้อมพืชผักที่ปลูก ตอนเย็นจะดูข่าวโทรทัศน์แล้วก็สะอาดงานเก็บกวาดเรียบร้อยก่อนเข้านอนทุกวัน และจะเข้านอนเวลา 22.00 น.

การทำงาน ท่านเป็นคนขยันหมั่นเพียร ชาวบ้านบอกว่าทำงานทั้ง 365 วัน ไม่เคยอยู่บ้านเฉย ๆ เริ่มแต่การทำนา เสร็จนาก็ปลูมมันสำปะหลัง ข้าวโพด แตงโม ถั่วฝักยาว ผลไม้ และผัก กลับบ้านก็เลี้ยงไหม

ท่านบอกว่าปลูมมันสำปะหลังหน้าหนาวดีมาก เพราะเราไม่จำเป็นต้องเสียค่าจ้างคนงานในการกำจัดวัชพืชที่ไม่จำเป็นทั้ง ท่านจะปลูกทุกอย่างที่กินได้ ทั้งชะอม ตำลึง มันเทศ ฟักทอง ฯลฯ ตอนบ่าย ๆ ก็จะให้ลูกซึ่งจักรยานมาส่งขายที่ตลาดในเมือง ท่านจะมาประมาณบ่าย 3-4 โมงและกลับ 6 โมงเย็น นอกจากนี้ท่านชอบสะสมผ้าไหมลายแปลก ๆ ไว้ดู สังเกตได้ว่าท่านไม่ค่อยเอาใจใส่ศึกษามากนัก ท่านขยันทำงานหาเงินอย่างเดียว แต่ที่เห็นชัดก็คือมีทัศนคติรังเกียจคนโง่ ชอบคนฉลาด ดังนั้นจะสอนสั่งและฝึกลูกให้ทำงานด้วยเทคนิค ให้ทำงานด้วยสมอง รู้จักเอาตัวรอด แม้เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความละเอียดอ่อน รู้จักที่สูงที่ต่ำ ห้ามกินเหล้า ค่านิยมที่ยึดถือสำหรับครอบครัวและเครือญาติคือการใฝ่ความรู้ ความขยัน การเชื่อฟังและยอมรับ การพึ่งตนเอง พึ่งและรักศักดิ์ศรี เป็นต้น

สภาพทั่วไปโดยสรุปของชุมชนไทยเขมรซึ่งอยู่นอกตัวจังหวัดนั้น พบว่าชอบการช่วยเหลือคนอื่น มีการเสียสละ แต่บางครั้งก็ไม่กล้าทำ "เพราะกลัวคนอื่นว่า กลัวเขาจะหาว่าอยากได้หน้า และบางครั้งก็กลัวหน้าแตก" (นักศึกษา: 18 พ.ย.34) สำหรับการศึกษานั้น ชุมชนไทยเขมรไม่นิยมส่งลูกเรียน ทั้งหมู่บ้านซึ่งภูมินายวิศว์และนำท่านั้นที่เรียนสูงระดับปริญญาตรี ที่เขาไม่ส่งลูกเรียนเพราะขาดทุนทรัพย์ อีกส่วนหนึ่งก็คิดว่าส่งเรียนทำไม กลับมาก็ทำนาเหมือนเดิม (18 พ.ย.34)

"หมู่บ้านผม(บ้านเสม็ด) และบ้านตะติงโง่นั้น ไม่มีครอบครัวใดมีโอกาสเรียนสูงเท่าตระกูลผม(นามสกุล ปรากฏดี เสียงสนัน สุจินพร้อม ผดุงเจิม ฯลฯ) ซึ่งญาติ ๆ ผม และคนที่ใช้นามสกุลเหล่านี้มีโอกาสเป็นใหญ่เป็นโตกันทั้งนั้น ครอบครัวผมจึงมุ่งมั่นที่จะหาทางยกระดับตนเองให้เท่าเทียมเครือข่าย" (นักศึกษา: 21 พ.ย. 34) และพบว่าครอบครัวที่มีพ่อแม่ได้รับการศึกษามากจะฟังลูกชี้แจงเหตุผล แต่ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ได้รับการศึกษาจะไม่ฟังเหตุผลของลูกเลย คิดว่าตนถูก ห้ามลูกเถียง เช่น "ครอบครัวผมซึ่งทั้งพ่อและแม่มีการศึกษาน้อย แม้ว่าญาติพี่น้องส่วนใหญ่จะมีการศึกษาก็ตาม ท่านก็ได้เลี้ยงดูลูกตามแบบเขาเลย ตรงข้ามกลับยึดตนเป็นใหญ่" (นักศึกษา: 27 พ.ย. 34)

ในหมู่บ้านมีการแบ่งชั้น แบ่งระดับกัน โดยเฉพาะคนเก่าคนแก่ในหมู่บ้าน จะแยกกลุ่มและจัดกลุ่ม เช่น กลุ่มเจ้านายกับกลุ่มชาวบ้านธรรมดา และเขาแสดงการยกย่องคนในตระกูลนั้น

นอกจากนี้ จากการสังเกตหมู่บ้านที่ศึกษาพบว่าร้อยละ 80 ของคนในหมู่บ้านจะใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ เช่น "หลังเลิกงานจะจับกลุ่มกินเหล้า เล่นไพ่ บางคนติดเหล้าจนขาดไม่ได้ อ้างว่าจะกินข้าวไม่อร่อย บางครอบครัวต้องเป็นหนี้เพราะเหล้า เช่น มีอาชีพรับจ้างได้วันละ 35-40 บาท ตอนเย็นก็เอาไปซื้อเหล้าขวดละ 40 บาท ก็หมดแล้ว" (18 พ.ย. 34) และที่สำคัญอันหนึ่งคือการนินทาของชาวบ้าน เป็นเรื่องควรแก้ไข "เกือบทุกครั้งทีกลับบ้านจะมีคนมาเล่าเรื่องคนอื่นให้ฟังเสมอ ๆ ทั้งแม่/น้อง/ญาติ และเพื่อนบ้านใกล้เคียง ถ้าการนินทานั้นมีคนนำความไปบอกผู้ถูกนินทา ก็จะเกิดการบาดหมางใจกัน ไม่นุดคุยกันเป็นเดือน ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง" (20 ธ.ค. 34)

ชาวบ้านมีความขยันค่อนข้างน้อย เคยประกอบอาชีพอะไรก็ทำอย่างนั้นความขยันที่พบก็คงในลักษณะที่ว่า "ชาวบ้านจะไปทำงานต่างจังหวัดหลังฤดูเก็บเกี่ยว และส่งเงินมาให้ทางบ้าน" (ทิศ ช่อนจันทร์: 28 พ.ย. 34) ส่วนหมู่บ้านไทยเขมรศรีสะเกษ ซึ่งอาศัยอยู่ท่ามกลางไทยลาวนั้น ลักษณะบ้านตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน "เวลาหนูกลับบ้านก็จะได้ข่าวว่าคนโน้นคนนี้ไปทำงานกรุงเทพบ้าง สิงคโปร์ บรูไนบ้าง เพื่อหาเงินส่งมาให้ทางบ้าน" (20 ธ.ค. 34)

"คนในหมู่บ้านมี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งขยัน ประหยัด อีกกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะผู้ชายจะสนุกสนานครื้นเครง กินเหล้า เล่นโบก ไม่ทำงาน และคนพวกนี้มักจะมีไสยศาสตร์ประจำตัว เช่น สามารถเปื้อยา ทำยาสั่ง ทำเสน่ห์ยาแฝด ฯลฯ คนพวกนี้เป็นพวกที่ใช้ชีวิต

ผิดพลาดเมื่อวัยรุ่นคือไม่ทำงาน เดินเที่ยว เรียนวิชา ครั้นแก่ตัวประพฤติดิจจากข้อห้าม "ตอม" ก็เข้าลักษณะผิดครู "ครูโจล" ทำให้หากินไม่ร่ำไม่รวย" (21 พ.ย.34)

"ประชาชนไม่ค่อยสามัคคีกัน เช่น เวลาเมืองวัด ก็จะผูกขาดเฉพาะบางครอบครัว และปรากฏเช่นนี้ทุกครั้งที่ไป" (21 พ.ย.34)

ผู้หญิงในหมู่บ้านไทยเขมรสุรินทร์ส่วนใหญ่เคร่งครัดในประเพณีวัฒนธรรม ไม่ค่อยเห็นผู้หญิงกับผู้ชายเดินเคียงคู่ คุยกันเหมือนคนในเมืองหรือหมู่บ้านลาว "สำหรับหนูก็เช่นกัน เวลานั้นรถกลับบ้าน พอรถเข้าเขตหมู่บ้าน หนูจะทำตัวสำรวมไม่พูดไม่หัวเราะจะขึ้นสี่หน้าขริม มันเป็นไปโดยอัตโนมัติทั้งนี้เพราะกลัวชาวบ้านเอาไปนิทหาว่าระริกระรี่กับเพศตรงข้าม" (22 พ.ย.34)

"ที่หมู่บ้านจารพัดนั้น ผู้หญิงในหมู่บ้านจะถูกกีดกันแบ่งแยกจากเพศชายมาก เช่น เวลาเมื่อเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ผู้หญิงต้องมีหน้าที่ทำกับข้าว โดยเฉพาะเวลาเช่นโตนตา (เช่นผีปูด) หนูเห็นว่าผู้ชายเป็นเพศที่เอาเปรียบคอยนั่งกิน นอกจากนี้เวลาผู้หญิงในหมู่บ้านเดินคู่กับผู้ชาย คนจะมองในทางไม่ดีไว้ก่อน และจับกลุ่มนิทหา โพนทะนาจนเขาอายุ ไม่กล้าออกสังคมก็มี" (26 พ.ย.34)

"หมู่บ้านไทยเขมรส่วนใหญ่มักจะกดเพศหญิง สังเกตได้เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว ผู้หญิงโตนั่งกางเกงขายาว เขาจะหาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี เป็นผู้หญิงชายตัว เป็นต้น" (ชาวบ้านตะติงโถง: 21 พ.ย.34)

ในขณะที่หมู่บ้านไทยเขมรศรีสะเกษนั้น ไม่ว่าจะ เป็นเพศชายหรือหญิงค่อนข้างจะอิสระจากกฎเกณฑ์สังคมมากกว่ากลุ่มไทยเขมรสุรินทร์ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

"ผู้ชายเขมรก็ไม่มีอะไรแตกต่างจากคนไทยทั่วไป และก็เหมือนผู้ชายทั่วไป หนูคิดว่าผู้ชายจะเหมือนกันหมด คุณพ่อคุณแม่หนูก็เกิดที่หมู่บ้านนี้ (หมู่ 5 บ้านดองกำเม็ด อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ) หนูเกิดมาก็รับทราบเลยว่าเขานิยมไปทำงานที่กรุงเทพกัน และกลับมาก็เอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมา โดยเฉพาะวัยรุ่นจะแสดงออกด้วยการแต่งตัวอย่างเห็นชัด" (29 พ.ย.34)

"หนูและเพื่อนต่างก็ค้างบ้านกันเป็นประจำ พ่อแม่ไม่ว่า ในหมู่บ้านจะถูกเขมร ถ้าเห็นสาวเขมรเดินผ่านแม่จะสวยเพียงใด เขาจะไม่ชอบและไม่อวดด้วย ถ้าหนูอยู่แถวชุมชนบ้านหนู หนูจะไม่พยายามให้เขารู้ว่าเราเป็นเขมร" (29 พ.ย.34)

"คนในชุมชนเขมรชอบการเสี่ยงโชค วันที่ห่วยออกจะไม่ไปนา เนื่องจากหมู่บ้าน
นี้พื้นที่ทำกินน้อย (เพราะทางการปฏิรูปที่ดินปลูกพืชเศรษฐกิจ) จึงไม่ค่อยมีงานทำ ส่วน
หนึ่งเข้ากรุงเทพ อีกส่วนหนึ่งก็อยู่เฉย ๆ ดู ทวี ตูมวอยประจำ กลางวันก็นอน ดังนั้นเงิน
บาทสองบาทก็มีความหมายสำหรับเขา" (2 ก.ค.34)

"นอกจากนี้ ยังชอบการมีหน้ามีตา จะพบว่าวัดจะใช้เครื่องขยายเสียงประกาศ
รายชื่อผู้ให้บริจาค แม้จะยากจนเพียงใดชาวบ้านก็วิ่งหาเงิน(กู้หนี้ยืมสิน) เพื่อนำไป
บริจาคทาน" (11 ธ.ค.34)

"คนเขมรบางส่วน เช่น คนมีอายุ ไม่ยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ยังคงอนุรักษ์
วัฒนธรรมเดิมไว้ เช่น ลูก ๆ ชื่อที่วีมาให้ เขาจะไม่ตุกิ้วเปลืองไฟฟ้า แม้แต่กลางคืน
บางทีก็ไม่ยอมเปิดไฟฟ้า เคยชินอย่างไรก็จะอยู่อย่างนั้น (ตรงข้ามกับหมู่บ้านลาวซึ่งคน
เฒ่าคนแก่ทันสมัยกว่า) รู้สึกจะไม่เต็มใจรับความสะดวกสบายอันนั้น" (27 พ.ย.34)

"ไม่มีการตั้งเป็นกลุ่มกองเพื่อทำงานร่วมกัน เช่น สหกรณ์ประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
ชาวบ้านมักจะแต่งงานกันตั้งแต่อายุยังน้อย ทำให้ขาดวุฒิภาวะการครองเรือน เขาวงวนส่วน
ใหญ่มองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาและจะพากันไปทำงานทำไกลถิ่น" (27 พ.ย.34)

บุคลิกลักษณะทั่วไปของคนเขมรนั้น เป็นคนผิวคล้ำ จมูกโด่ง ตาโต umpyก นียม
แต่งตัวสะอาดหมดจด ไม่ฉูดฉาด มีนิสัยใจอ่อน เก็บความลับไม่อยู่เพราะชอบวิจารณ์ หรือ
นินทา มีความคล่องแคล่ว รวดเร็วในการทำงาน มีความตรงไปตรงมา แบ่งชั้นระดับ
ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย ผู้ชายกับผู้หญิง ผู้ใหญ่กับเด็ก เป็นต้น ดังรายละเอียดการบอกเล่า
ดังนี้

"ผู้หญิงเขมรควรแต่งตัวหมดจด ไม่ค่อยทรูทร่า เช่น อ้อยเขาก็จะแต่งตัวดี
สะอาด ไม่ถึงกับทันสมัยเกินไป" (15 พ.ย.34)

"อ้อยเป็นแบบฉบับผู้หญิงเขมร เพราะเขาสะอาดสะอ้าน ประณีตและเรียบร้อย"
(27 พ.ย.34)

"สุเรียนเป็นคนตัวโต ส่วนหน้าตาเหมือนเขมรแท้ ตาโต จมูกโด่ง umpyก
ผิวคล้ำ หน้าตาเหมือนแม่เขา" (ศิริพร วงษ์สำราญะ 11 ธ.ค.34)

"คนเขมรจะไม่ค่อยแต่งตัว เห็นตามศูนย์การค้าใหญ่ ๆ ของเมืองสุรินทร์ เขา
ยังนั่งผ้าถุงรองเท้าฟองน้ำขึ้นเดินตามห้างใหญ่ ๆ ได้ ไม่เหมือนบ้านหนู แก่เฒ่าเพียงใด
ผู้หญิงก็จะไม่นั่งผ้าถุงขึ้นห้าง ตัวอย่างที่เห็นชัดว่าคนเขมรไม่ค่อยแต่งตัวก็คือบ้านของสุเรียน

แม้จะอยู่ติดตลาดใจกลางอำเภอประโคนชัยแต่เขาก็ไม่ค่อยแต่งตัวหรูหราแบบคนเมือง เขายังนั่งผ้าถุงง่าย ๆ แต่งตัวธรรมดาไม่อายเลย" (11 ธ.ค.34)

"คนเขมรมักใจอ่อน เก็บความลับไม่อยู่ โดยเฉพาะความลับของคนอื่น แต่ถ้าความลับของตนจะบิดเงียบไม่ยอมแพรงพรายให้ใครรู้" (27 พ.ย.34)

อาจารย์เพิ่มไม่ถูกกั๊กกับอาจารย์เพิ่มซึ่งเป็นคนกรุงเทพฯ ครั้น อาจารย์เพิ่มป่วย อาจารย์เพิ่มนำส่งโรงพยาบาล และอาจารย์ข้างเคียงก็ต่อว่าอาจารย์เพิ่มว่า "ทำไมไม่รู้จักเจ็บและจำ ในเมื่อเขาว่าเรามากมาย" แต่อาจารย์เพิ่มก็บอกว่าทนดูไม่ได้ ลักษณะและเหตุการณ์เช่นนี้โยงเทียบได้ว่าคนเขมรมักใจอ่อน เช่นเดียวกับอาจารย์สุรีย์(คนไทยเขมร) ซึ่งคนกล่าวขวัญว่าปากร้ายใจดี

"แม่ชอบขี้แสมอว่า เวลาเดินจะต้องคล้องแคล้ว ไม่เดินลงสัน แต่ต้องเดินเร็ว ไปไรไปนาก็จะได้ทันควาย ทำงานให้เร็วกระฉับกระเฉง" (2 ธ.ค.34)

"ผู้ชายเขมรจะไม่ค่อยเอาใจผู้หญิง" (2 ธ.ค.34)

"คนเขมรนั้น ถ้าไม่ชอบจะชักสีหน้า แสดงออกให้อีกฝ่ายรู้ และไม่เก็บความรู้สึก แต่ถ้าชอบก็แสดงออกให้รู้เหมือนกัน ยกเว้นการชอบผู้ชายจะเก็บเอาไว้มากที่สุด แต่ถ้าโกรธเกลียดเพื่อนชายก็จะด่าว่าแสดงออกให้เขารู้ นอกจากนี้ถ้าโกรธหรือไม่ชอบกันจะเงียบไม่ทำกิจกรรมร่วมกัน อาจไม่พูดกันแรมเดือนแรมปี ตรงข้ามกับคนลาว" (ชาวบ้าน ตระแสง: 12 ธ.ค. 34)

"ผู้ชายเขมรตัวดำ ขาวแต่ฟัน วันแรกที่หนูย่างก้าวเข้าเขตสุรินทร์ ก็ชะงักทันที เขาจะพูดจากันเสียงดังในภาษาเขมร ส่วนผู้หญิงนอกจากผิวคล้ำแล้ว จะดูตาโตกลมผมหยักศก คนพวกนี้เวลาเข้ากลุ่มที่ไม่คุ้นเคยกัน เขาจะเงียบ และอาจจะกลายเป็นเงียบที่สุด อย่างเช่นเวลาเรียนด้วยกัน อาจารย์มักจะทักว่าทำไมเงียบจัง ไม่แสดงความคิดเห็นอะไรเลย" (ศิริพร วงษ์สำราญ: 20 พ.ย.34)

"คนเขมรจะเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความละเอียดอ่อน ไม่กล้าทำอะไรที่แหวกแนว หากใครทำอะไรแปลกออกไปก็จะถูกโท่ฮา เยาะเย้ย หรือถูกกระแนะกระแทน" (2 ธ.ค.34)

"อาจารย์ฝ่ายเป็นเขมรเหมือนกัน แต่ทำไมไม่รู้เรื่อง โกรธมากที่มาเรียกพี่ว่าเจ้ จริงอยู่ที่เป็นคนพนักงานไม่ใหญ่โตเท่าอาจารย์ แต่ก็ควรรู้วัฒนธรรมบ้างว่าคนเขมรเขาถือมากเรื่องการเรียกสรรพนามแทนตัว" (พนักงานหญิง: 2 ม.ค.35)

"คนเขมรเรานั้น ส่วนมากไม่มีจิตสำนึกที่จะค้าขายหรือก เรื่องของการค้าเรื่อง ของธุรกิจมักจะยกให้เจ๊กหมด" (หลวงพ่อนาน สุทธิโละ: 10 ธ.ค.34)

"ศรีรัตนะไม่ใช่แบบฉบับคนเขมรแท้หรือ คงเป็นเพราะเขาอยู่ใกล้คนลาว และ พ่อแม่ไว้ใจเลี้ยงแบบตามใจ" (12 ธ.ค.34)

"บุคลิกลักษณะของคนไทยเขมรคือผิวคล้ำ ใจอ่อน และเชื่อฟังคนที่สนิทสนมกัน" (19 ธ.ค.34)

ความแตกต่างกันระหว่างนักศึกษาที่อยู่หมู่บ้านเขมรล้วนกับนักศึกษาที่อยู่หมู่บ้าน มีใช้เขมรล้วนมีดังนี้

กลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 2

1. เข้มงวดด้านความสัมพันธ์กับเพศชายมากกว่า	1. เปิดใจที่จะสัมพันธ์กับเพศชายมากกว่า
2. เป็นคนที่มีความเกรงใจเพื่อนและผู้ชั้นสูง มีความเสียสละ ไม่เอาเปรียบ ไม่กล้าแสดงออก	2. กล้าแสดงออก บางครั้งก็เอาเปรียบ
3. บิดายึดถือประเพณีนิยมมาก เช่น ทวงลูกสาว	3. บิดาไม่ค่อยยึดถือประเพณีนิยม เปิดโอกาสให้ลูกสาวเลือกสังคมนเอง
4. ไม่นิยมไปใช้แรงงานไกลถิ่น ถูกว่างานจะจับกลุ่มดื่มเหล้า เล่นการพนัน โดยเฉพาะห่วยใต้ดิน	4. นิยมไปรับจ้างต่างจังหวัดหลังฤดูเก็บเกี่ยว
5. ยกย่อง เคารพครูอาจารย์มากกว่า สังเกตได้ว่าเขาจะมีชื่ออาจารย์บางคนประจำใจ	5. ไม่แสดงตนว่าชอบอาจารย์หรือไม่ชอบอาจารย์ท่านใดเป็นพิเศษ
6. กลุ่มนินทามีมากกว่า	6. กลุ่มนินทามีน้อยกว่า
7. เลือคบเพื่อนสนิทที่เป็นเขมรด้วยกันมากกว่า จะพิจารณาเพื่อนลาว	7. ชอบที่จะ ไปไหนๆกับเพื่อนที่เป็นลาว และกลุ่มนี้สามารถพูดลาวได้
8. หมู่บ้านเขมรล้วนและอนุรักษ์วัฒนธรรมเขมรไว้มาก จะเป็นหมู่บ้านแถบ จ.สุรินทร์	8. หมู่บ้านไม่ใช่เขมรล้วน มักจะเป็นหมู่บ้านแถบ จ.ศรีสะเกษ

เหล่า

เหล่าถือเป็นวัฒนธรรมอันหนึ่งของคนไทยเขมรจนมีคำกล่าวว่า "มาสุรินทร์ต้องกินสุรา" ดูเหมือนเหล่าจะกลายเป็นวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ และเหล่าก็มีส่วนตอกย้ำค่านิยมบางประการ เช่น ค่านิยมความซน ความรักพวกพ้องและจริงใจ ในขณะเดียวกันเหล่าก็ช่วยบั่นทอนค่านิยม ความประหยัด การเก็บตัวไม่เปิดใจ ให้อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ดังปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"เวลาพ่อดื่มเหล่า ชอบพูดถึงอดีต ชอบสอนลูกด้วยคำกลอน" (17 ธ.ค.34)

"เห็นคุณยายของสุเวียง นั่งชายเหล่าตองยาอยู่ใต้ถุนบ้าน คนอื่นไปเกี่ยวข้าวหมด ที่ประโคนชัยนี้ น่าสังเกตว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนิยมดื่มเหล่าชาว(ตองยา) เขาเรียกว่า "เป๊ก" บางคนเวลาเมาก็พูดมาก เออะอะ ร่ำร้องเพลง เขาบอกว่าดื่มเพื่อเจริญอาหาร" (ศิริพร วงษ์สำราญ: 11 ธ.ค.34)

"ผมเห็นนายวรุษเป็นตัวแทนของผู้ชายแบบฉบับเขมรได้ที่เดียว เขาสุภาพอ่อนน้อมใจเย็น จะแสดงออกตอนดื่มเหล่า มักจะอาละวาด เสียงดังในห้องพัก " (21 พ.ย.34)

"ลักษณะเด่นของคนเขมรคือดื่มเหล่า ผู้หญิงจึงรังเกียจช้อนนี้มาก สังเกตจากสุจินต์ มีเพื่อนชาย(เป็นลาว)เพื่อเลี้ยงจุกนี้ เวลาที่เพื่อนชายเขาหายหน้าไปสุจินต์จะตั้งสมมุติฐานทันทีว่าต้องไปดื่มเหล่า" (15 พ.ย.34)

"พ่อชอบดื่มเหล่า ใคร ๆ ก็รู้สึกดีพี่ เมมาแล้วคุมสติไม่อยู่ หาเรื่องตลอดทั้งคืน ป้าข้าวของถืออาวุธ คนอื่นดื่มเหล่าหนูไม่รู้สึกอะไร แต่พ่อดื่มเมื่อไรหนูสลดใจทุกที ทุกคนในบ้านจะไม่กล้าพูดอะไรทั้งนั้น เดิมครอบครัวเราเคยร่ำรวยมีรถโดยสาร แต่เพราะเหล่าทำให้ซบคั่ว หายนะมาจนทุกวันนี้" (17 พ.ย.34)

"พ่อผมเวลากินเหล่า จะใจโต มีเท่าไรให้เขาเลย เรื่องกินเรื่องใหญ่"

(3 ธ.ค.34)

"ผู้หญิงเขมรชอบดื่มเหล่า(เมื่อพ้นวัยแรกรุ่นหรือแต่งงานมีบุตรแล้ว) คงเป็นเพราะมีความเชื่อในตัวยา เพราะยาสมุนไพรของเขมรมักจะผสมเหล้ารับประทาน และถือว่าเหล่าตองยามีความสำคัญ ช่วยรักษาตัว บำรุงเลือดลมภายในร่างกาย" (18 ธ.ค.34)

"พ่อหนูหน้าคูใครเห็นก็กลัว แต่ตีผิดจากผู้ชายเขมรตรงที่ไม่กินเหล่า" (22 พ.ย.34)

"ผมจะกินเหล้าเฉพาะโอกาสเพื่ออ่านคน พ่อแม่ห้ามมากเรื่องการกินเหล้า คนเขมรเราขาดเหล้าไม่ได้ บางคนที่ว่าประหยัดนั้นประหยัดเพื่อเหล้า นิยมกันมากไม่ว่าจะประเพณีแต่งงาน ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทั้งเงินและเหล้าด้วย ว่างานนี้ใช้เหล้าก็เท การยกครูก่อนทำพิธีรักษาคนไข้ ก็ใช้เหล้า คือเมื่อเป่าเสกเสร็จแล้ว หมอบ้านก็ดื่มเหล้า (22 พ.ย. 34)

ความเชื่อ

ในเรื่องความเชื่อ มีผู้กล่าวว่าความเร้นลับของคนไทยเขมรยังไม่อาจเข้าถึงนั้นมียู่มาก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี โชคกลางของช้าง ครูกำเหนิด แต่ในงานวิจัยนี้จะเสนอเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมคนไทยเขมรเท่านั้น ซึ่งความเชื่อของกลุ่มชนมีอิทธิพลต่อการสงวนและรักษาค่านิยมบางประการให้คงทนอยู่ต่อไป เพราะความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของปัญญาและมีเหตุผลจะสามารถรับใช้หรือตอบสนองชีวิตได้เป็นอย่างดี

ค่านิยมการรักถิ่นและผูกพันกับที่ดินมีมูลเหตุมาจากความเชื่อภูตผีบรรพบุรุษ (ผียายตา) ผีอารักษ์ ความเชื่อในโชคกลางของช้าง และอื่น ๆ ค่านิยมความไม่ไว้วางใจมีมูลเหตุมาจากความเชื่อเรื่องคาถาอาคมต่าง ๆ เกรงจะเป็นพิษภัยแก่ตนและผู้ใกล้ชิดซึ่งมีรายละเอียดคือคนเขมรเชื่อ "อารักษ์" ในความหมายของวิญญาณที่ไม่ได้ไปสุดไปเกิด เป็นวิญญาณที่ล่องลอยอยู่ คนเขมรจะทำพิธีไล่จากที่จากทางให้ไปอยู่ไกล ๆ เช่น ให้ไปอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ ทุ่งนา สวน ริมสระใหญ่ ฯลฯ การไล่หรือการทำพิธีเช่นไหว้ จะถามจากคนทรง ถ้าคนทรงบอกว่าผีอารักษ์ต้องการหัวหมูก็จะเช่นด้วยหัวหมู ฯลฯ (สิริ ศรีเมือง: 25 พ.ย. 34) คนเขมรจะมีความผูกพันกับ "หัวหมู" เช่น ถามว่าเมื่อไรจะได้กินหัวหมู หมายถึงเมื่อไหร่จะแต่งงาน เพราะพิธีกรรมแทบทุกชนิดจะมีหมู และงานแต่งงานสำคัญที่หัวหมู เขาจะทำนายคู่สมรสจากหัวและหมูที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านแทบทุกหลังคาเรือนจึงนิยมเลี้ยงหมู (บัว โกสิย์: 13 ธ.ค. 34) บ้านมักดอก อ.ปราสาท) คนเขมรบางคนก็เชื่อโชคกลางของช้าง เช่น วันหอยออกจะชูดต้นไม้หรือทำการโบล (ใช้มีดปลายแหลมตั้งบนถ้วยแล้วเสี่ยงทาย) เวลาจะเดินทางก็ต้องเลือกวันเวลา หรือจะทำกิจกรรมใดก็ต้องเลือกวัน เช่น ห้ามเอาข้าวเปลือกออกจากยุ้งวันอาทิตย์ จะลงมือทอผ้าไหมในวันจันทร์ หยุตการสาวไหมในวันพระหรือวันเสาร์ ฯลฯ ถ้าของหายหรือคนในหมู่บ้านไม่สบายก็จะไปหาหมอ

ประจำหมู่บ้านทำพิธีโบลหรือเข้าทรง (พร แสงกล้า: 27 พ.ย.34) หรือเชื่อคาถาอาคม มีการใช้อำนาจจากคาถาอาคมเสกสิ่งไม่มีตัวตนที่เรียกว่า "ระเบาะ" "ระเปียน" เพื่อทำลายอีกฝ่าย เช่น หนึ่งควาย ตะปู หนอน ฯลฯ เดิมนั้นก็ยังมีบางคนแอบเรียนวิชาเหล่านี้ อยู่ (ยูร บุญมี: 25 ธ.ค.34) ส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้านจะปลุกฝังให้เชื่อ "น้ำสาบาน" เมื่อผมเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา มีเงินหายในชั้น ครูก็ให้ทุกคนดื่มน้ำสาบาน เพื่อนคนหนึ่งไม่ยอมดื่มน้ำและรับสารภาพ (25 ธ.ค.34) การตัดล้นคดีความของกลุ่มนี้ ปัจจุบันก็ยังใช้น้ำสาบาน เช่น บ้านบักตอก อ.ปราสาท กำนันบัว โกสีย์ยังใช้อยู่ (อภิชาติ โกสีย์: 13 ธ.ค.34) แต่ผู้หญิงไทยเขมรก็เชื่อเรื่อง"แมว" เชื่อว่าการเลี้ยงแมวนอกจากจะให้ประโยชน์ในการจับหนูแล้ว รกแมวยังเป็นของชลังน้ำไซ้มาสู่ครอบครัว ชาวบ้านมักแขวน รกแมวไว้เหนือ "แควง" ไล่กระดังใหม่ เพราะเชื่อว่ารักษาให้ตัวใหม่ปลอดภัยและเจริญเติบโต บางคนที่ทำการค้า ก็นำมาแขวนเหนือหีบใส่เงิน เชื่อว่าจะช่วยให้ค้าขายดี (สิริ ศรีเมือง: 21 ม.ค.35) "คนหนึ่งในหมู่บ้านไม่สบายกระทันหัน โรงพยาบาลไม่รักษา ญาติพี่น้องก็พากลับบ้านและทำพิธีเข้าทรง "มะมวด" หมอทรงบอกว่าถูกของ เขา และบอก ด้วยว่าของนั้นเป็นของใคร เมื่อทำพิธีแก้ไล่ออกไป ภายใน 2-3 วันคนป่วยก็อาการดีขึ้น" (จันทร์ จันทร์ลา บ้านภูมิสวาย: 12 พ.ย.34) "คราวหนึ่งผมและเพื่อนไปเดินเล่นริม สระน้ำใหญ่ของหมู่บ้านซึ่งมีกระท่อมอารักษ์เฝ้าสระอยู่ เพื่อนผมไปปีนส่วระดกระท่อมและ ต่ำอารักษ์ ต่อมา 2-3 วัน ก็มีอาการปากเบี้ยว พ่อแม่เขาไป"โบล"ก็ได้คำตอบว่าอารักษ์ ตีปาก และอยากกินหัวหมู เขาก็ทำพิธีเอาอาหารมาเช่น ต่อมาก็หายจากอาการปากเบี้ยวทันที" (ทิศ ชอนจันทร์: 18 พ.ย.34)

คนเขมรเชื่อในเรื่องที่ดิ้น ถือว่าดิ้นมีบุญคุณแก่เขา เวลาจะเซ็นไหว้จะพูดว่า "แม่เกาสึง ประธมณเฑ" คือเรียกหาพระแม่ธรณี ไม่ว่าจะเป็นการยกเสาเอกสร้างบ้าน หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ บนพื้นดินของตน ก็จะมีการเซ็นไหว้ คนเขมรจะมีครูของแต่ละบุคคล ที่แสดงว่านับถือและยึดถือบรรพบุรุษ เขาถือว่าคนเราเกิดมาทุกคนย่อมมีครูติดตัว ซึ่ง เรียกว่า "ครูสนมสังวาล" หรือ "ครูเดิมครูกำเนิด" ครั้งหนึ่งเขาเล่ากันว่าคนในหมู่บ้าน "ผิดครู" มีอาการป่วยเป็นไข้ เขาว่า "ครูทำ" ก็ให้แม่มะมวดมาเข้าทรง "ปะโจล" โดย ให้เจ้าตัวนั่งอยู่นอกห้อง ซึ่งแปลกมากที่คนทรงเมื่ออยู่ในภาวะ "กรูโจล" เขาสามารถเล่า ความรู้สึกนึกคิดของคนป่วยได้ถูกต้อง เมื่อทุกคนทำพิธีแก้เคล็ดด้วยการเซ็นไหว้ (ซึ่งหนีไม่พ้นหัวหมูและเหล้า) คน ๆ นั้นก็หายป่วยทันที เวลาที่เขามีการแต่งงาน คนเขมรจะใช้หัว

หมุและตัวไก่ เช่น ไทวัชรบุรุษ แล้วก็มีการทำนายอนาคตการครองเรือนของคู่บ่าวสาวโดย
ดูหู ดูตัมหมุ "ซึ่งน่าเชื่อเพราะเท่าที่เห็นมาก็เป็นจริงตามคำทำนาย" (วีระชาติ ไชยชาต:
29 พ.ย. 34) "คนเขมรจะเชื่อฤกษ์ยาม เวลาเดินทาง กำหนดวันเผาผี วันสาวไหม วัน
ทอดผ้า ฯลฯ" (นวล ศรีเมือง: 29 พ.ย. 34) นักศึกษาครูกลุ่มที่ศึกษาคนหนึ่งเชื่อว่า
เหล็กไหลเป็นธาตุที่ดูดพลังงานได้ "ผมเคยร่วมทีมอาสาเอาเหล็กไหลจากศรีสะเกษไปส่ง
ให้ฝรั่งที่กรุงเทพฯ เขาตั้งราคาจำงให้ 3 พันล้านบาท แต่ผลคือ 'ของ' (เหล็กไหล) ไม่
ยอมอยู่ กลับมาหาเจ้าของเดิม ซึ่งผมเชื่อว่าเป็นเพราะตอนที่เอาไปถึงกรุงเทพฯ นั้น เรา
วาง 'ของ' ในที่ต่ำไป" (2 ม.ค. 35) และพบว่าครอบครัวคนเผ่าคนแก่บอกว่าถ้าอม
หัวแม่เท้าคนที่มิวิชา/เล่น 'ของ' ก่อนที่เขาจะล้มลงหายใจ วิชาก็จะเข้าสู่ตัวเรา "ผม
เชื่อและเห็นตัวอย่างมาแล้ว ตอนที่คุณปู่ผมจะล้มลงหายใจ คนข้างบ้านเขามหัวแม่เท้าปู่
และได้วิชาไปหมด เดียวนี้เขากลายเป็นคนที่ได้รับการนับหน้าถือตา จากเดิมที่ไม่รู้เรื่อง
เลย กลายเป็นหมอรักษาทางไสยศาสตร์ เรื่องนี้ไม่มีเหตุผล แต่ผมเชื่อและพิสูจน์ได้"
(12 ม.ค. 35)

"ผมมิวิชาป้องกันตัวนิด ๆ หน่อย ๆ ตามโอกาสที่สามารถเก็บมาได้ บางครั้งก็
ช่วยตัวเองได้ มีครั้งหนึ่งผมขับรถมอเตอร์ไซด์เสียหลักล้มกลิ้งไปข้างหน้า ผมรู้สึกว่ามีมือ
ใครไม่ทราบมารับไหล่ผม ทั้ง ๆ ที่รถพังหมดแต่ผมไม่เป็นอะไร" (12 ม.ค. 35)

โดยสรุปแล้วความเชื่อของชาวบ้านมีผลต่อการยึดมั่นในค่านิยมความกตัญญู ความ
อายและถ่อมตน ความสุภาพอ่อนน้อม ความไม่ไว้วางใจ ความรักถิ่นและผูกพันกับที่ดิน การ
ใฝ่ความรู้ เป็นต้น

ข้อห้าม

ข้อห้ามต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้น คนกลุ่มไทยเขมรยังยึดถือกันอยู่
และเรียกว่า "ตอม" ซึ่งข้อห้ามต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ต่างก็เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
กับค่านิยมต่าง ๆ ของนักศึกษาครูและคนกลุ่มไทยเขมร เพราะการสั่งสอนบุตรหลานที่
กล่าวถึงข้อห้ามต่าง ๆ นั้นจะมีอิทธิพลต่อค่านิยม กล่าวคือเป็นการตอกย้ำได้ดีกว่าการสอน
ปกติ เช่น ค่านิยมสุภาพอ่อนน้อมจะปรากฏข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย โดยมีจุดหมายให้คน
รู้จักที่ต่ำที่สูง ค่านิยมความไม่ไว้วางใจ ค่านิยมความไม่ชอบเอาเปรียบเสียเปรียบจะ

เกี่ยวข้องกับความกลัวยาล้าง คาถาอาคมต่าง ๆ จึงมีข้อห้ามรับประทานของเหลือ เป็นต้น
ดังมีรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ดังนี้

"ทางบ้านหนูห้ามไม่ให้ลอดรี้ว ลอดราวตากผ้า ลอดใต้บันได ห้ามตากกางเกง
ผ้าถุงในที่สูง เกรงว่าถ้าลอดแล้วความจำจะเสื่อม" (27 พ.ย. 34) "คนที่เรียนวิชาทาง
ไสยศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ชาย เขาจะถูกห้ามตัดของกินตรงกลาง เช่น ผักต้ม (ผัก
หรือลูกแพง) เวลาจะตัดและตักเข้าปาก ต้องตัดตามยาวไม่ตัดขวางตรงกลางเพราะวิชา
จะเสื่อมเข้าตัว" (27 พ.ย. 34) "ครั้งหนึ่งผมเจ็บป่วย น้องก็ป่วยด้วย พ่อแม่ ก็ทำพิธีโบล
ดูได้ความว่า เป็นเพราะเอารูปคุศเดาศุณยายแขนไว้ใต้บันไดทางขึ้น คนเดินขึ้นลงบันได
เท่ากับเป็นการข้ามหัวบรรพบุรุษ และเมื่อพากันย้ายรูปขึ้นไปแขวนไว้ชั้นบน ผมและน้องก็
หายป่วยทันที" (27 พ.ย. 34) "ห้ามรับประทานของเหลือจากคนอื่น พ่อแม่ปู่ย่าท่านสอน
ว่าเวลาไปไหนก็ตาม หรือกลางวงเหล้า หากมีคนยกของ (อาหาร เครื่องดื่ม) มาให้ โดย
เฉพาะผู้ชายที่ไม่คุ้นเคย ต้องไม่รับประทานเพราะกลัวเขามียาสิ่งใส่มากับอาหาร แม้แต่น้ำ
เราต้องหยิบแก้วรินรับประทานเอง ไม่ควรดื่มน้ำที่เขารินให้ แต่ถ้าทำเช่นนั้นไม่ได้ ก็
แก้เคล็ดโดยการเอาแก้วน้ำลอดใต้ขา 3 ครั้งก่อนจึงดื่ม แต่ถ้าเป็นผู้หญิงนำอาหารมาให้ก็
ระวังอย่างเดียวคือเสิร์ฟยาแฝด ให้แก้เคล็ดเช่นเดียวกัน" (27 พ.ย. 34)

"เรื่องการข้ามหัวนี้สำคัญ ตอนที่ผมมาเรียน วค.ใหม่ ๆ พักอยู่หอพัก พ่อคุณแม่
คุณแม่ทราบว่าได้นอนเตียงสองชั้นและอยู่ชั้นล่าง ท่านก็จะเอาผมออกจากหอ แต่เมื่อไม่ยอม
ท่านก็พาไปรดน้ำมนต์และขอรับรองให้เพื่อนผม (เป็นคนลาว) เปลี่ยนที่นอน ซึ่งเขาก็ยอมลงมา
นอนเตียงชั้นล่างและผมได้นอนเตียงชั้นบน มีช่วงหนึ่งผมทำกิจกรรมลูกเสือ ไปเข้าค่ายหรือ
แม้แต่พักพิศศึกษา หากมีกิจกรรมให้ลอดได้เช่นผู้หญิง หรือมีผู้ชายด้วยกันกระโดดข้ามหัวและ
ลำตัวผมจะทำใจไม่ได้ รู้สึกปวดศีรษะ และจะบอกอาจารย์ขอยกวันไม่เล่น ซึ่งท่านก็ยอม"
(27 พ.ย. 34) "ผมถือ "ตอม" ว่าผมจะไม่ลอดใต้บันได ไม่ให้ผู้หญิงจับศีรษะ สำหรับแม่
นั้นจับได้แต่ต้องจับในลักษณะลูบไล้แถวปลายผมหรือท้ายทอย มิใช่จับในลักษณะใช้นิ้วกด
กระหม่อม ซึ่งเรียกว่า "จระบอม" เพราะจะทำให้ผิดครู" (27 พ.ย. 34)

โดยสรุปแล้ว ข้อห้ามหรือ "ตอม" มีอิทธิพลต่อค่านิยมบางประการของกลุ่ม เช่น
ความไม่เอาเปรียบแต่ไม่ยอมเสียเปรียบ ความขี้ยังและรักศักดิ์ศรี ความกตัญญู ความสุภาพ
อ่อนน้อม ความไม่ไว้วางใจ และการไม่ใฝ่ความรู้ เป็นต้น

การวิจารณ์หรือนิทา

คนไทยเขมรในชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่จะนิยมนิทาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือการอุปการะเลี้ยงดูบุพการี ความรู้และความร่ำรวยตามลำดับ การวิจารณ์หรือนิทาของกลุ่มชนในหมู่บ้านมีส่วนสัมพันธ์กับค่านิยมต่าง ๆ เป็นอันมาก กล่าวคือค่านิยมความเกรงใจ คนกลุ่มนี้ใช้ค่านิยมนี้เพราะกลัวอีกฝ่ายจะไม่พอใจแล้วเอาไปวิจารณ์หรือนิทา ค่านิยมความไม่ชอบเอาเปรียบและไม่ยอมเสียเปรียบ ค่านิยมความไม่ไว้ใจ ค่านิยมพึ่งตนเอง ค่านิยมตรงต่อเวลา ฯลฯ เหล่านี้ก็ด้วยเหตุผลเดียวกันดังที่กล่าวมาแล้ว

แต่ที่น่าสนใจที่การวิจารณ์หรือนิทาของคนกลุ่มไทยเขมรนั้น มีพลังอำนาจไปบั่นทอนค่านิยมความคิดสร้างสรรค์ของคนกลุ่มนี้ได้เช่นเดียวกัน ดังรายละเอียดในคำสัมภาษณ์ดังนี้

"เขมรชอบนิทาโดยเฉพาะเรื่องการคบผู้ชายของหญิง ถ้าใครก็ตามพาผู้ชายไปบ้านเขาจะมองแง่ลบทันที เคยมีคนข้างบ้านพาเพื่อนชายไป เขายังไม่รู้จริงก็เอาไปนิทาว่า ไปเรียนไม่ทันจบก็พาผู้ชายกลับบ้าน แล้วจะเรียนจบหรือ นอกจากจะนิทาลับหลังแล้วยังพูดใส่ต่อหน้าด้วย" (11 ธ.ค.34) "อาสะไก้เป็นพยาบาล ตอนที่หนูไปอยู่กับเขาเมื่อชั้น ม.ศ.1 เขาชอบเอาหนูไปนิทากับข้างบ้าน เช่น ทว่าหนูชอบนั่งโซ้วผู้ชายอยู่หน้าบ้าน" (17 ธ.ค.34) "ผมว่าการที่ผู้ใหญ่กัดเด็กเกินไป ไม่ค่อยให้แสดงความคิดเห็น ก็เลยทำให้คนเขมรเก็บกด พอได้โอกาสก็แสดงออกเต็มที่ด้วยการจับกลุ่มวิจารณ์ วิจารณ์ได้ทุกเรื่องทุกคน" (29 พ.ย.34) "ชาวบ้านเคยพูดว่าครอบครัวของเราทำอะไรไม่มีน้ำยา จึงอยากให้ชาวบ้านเห็นว่าลูก(เทพเทวัน) ทำได้และเป็นชื่อเสียงของตระกูล" (ชาวบ้านอำเภอยุชชินธ์: 15 ธ.ค.34) "การทำงานใด ๆ ก็ตาม ถ้ามีผู้อื่นร่วมงานด้วยหรือเป็นการทำงานให้ผู้อื่นแล้ว ผมจะตั้งใจทำ ครั้นทำเสร็จแล้วก็ยังไม่สบายใจ กลัวเขาจะนิทาว่าทำไม่ดี ทำไม่สวย ทำไม่สะอาด" (18 พ.ย.34) "ผมเคยทักเพื่อนผู้หญิงบางคนว่า เอ๊ะ เวลาอยู่ต่อหน้าเราทำไมไม่แสดงความคิดเห็นดีแท้ แต่เวลาไปในกลุ่มเพื่อนกลุ่มใหญ่ทำไมเงิบง้าง บางครั้งก็คิดว่าผู้หญิงเขมรในห้องผมอาจถูกเพื่อนครอบงำแต่ก็ไม่เชิง เพราะเหตุการณ์บางอย่างมันค้ำกันอยู่ ปรากฏว่าผู้หญิงพวกนี้เขากลัวว่าเพื่อนจะว่าหรือวิจารณ์เวลาจะเสนออะไรก็เลยจะถามเพื่อน ๆ ว่าทำอย่างนี้จะดีไหม ทำอย่างนั้นจะ

เป็นอย่างไร แล้วจึงจะกล้าตัดสินใจแสดงออก สรุปลงแล้วกลัวเสียงนินทา" (24 พ.ย.34)
 "เสาวนีย์มีนิสัยชอบกระแนะกระแหนคนอื่น ทำให้คนในห้องเรียนแค้นความรู้สึกเขามาก จัด
 ว่าเป็นคนปากมาก เช่น เห็นใครแต่งตัวดีสวยหรือแปลกก็จะวิจารณ์หรือนินทาลับหลังและ
 ชอบวิพากษ์วิจารณ์ผู้หญิงที่เขามีแฟน" (2 ธ.ค.34) "ลักษณะของผู้ชายแบบเขานั้นพอเจอ
 ผู้หญิงก็ดูเหมือนจะเจ้าชู้ทะเล็ม พอยู่กับกลุ่มเพื่อนผู้ชาย ก็วิจารณ์ผู้หญิงได้เต็มที่เหมือนกัน"
 (2 ม.ค.35) "ผมว่าพ่อแม่เขมรมีวิธีเลี้ยงลูกแบบแปลก ๆ ไม่ค่อยยกย่องชมลูก มีแต่ตำหนิ
 โดยเฉพาะคุณแม่มีลูกชาย 3 คนก็ถูกตีพอ ๆ กัน และหากได้ยินว่าบางครอบครัวชอบชื่นชม
 ลูกตนเองให้ชาวบ้านฟังครอบครัวนั้นจะถูกนินทายับเยิน ในลักษณะว่าทำอะไรเผลอเกินไป"
 (5 ม.ค.35)

โดยสรุปแล้วการนินทามีอิทธิพลต่อวิถีปฏิบัติของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ภายใต้อิทธิพล
 เงื่อนไขของค่านิยมการพึ่งตนเอง การไม่เอาเปรียบและไม่ยอมเสียเปรียบ ความหยิ่งและ
 รักศักดิ์ศรี ความอายและถ่อมตน ความไม่ไว้วางใจ ความเกรงใจ ความรับผิดชอบ การ
 ตรงต่อเวลา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง

เนื่องมาจากการวิจารณ์และนินทาของกลุ่มไทยเขมรในชุมชนซึ่งให้ความสำคัญกับ
 เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงมากที่สุดแล้วนั้น จากการศึกษาข้างพบในราย
 ละเอียดลึกลง ไปอีกว่าความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง เป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่มีส่วน
 ปลุกฝังค่านิยมบางประการ เช่น ค่านิยมความไม่ไว้วางใจ ค่านิยมความอายและถ่อมตน
 ค่านิยมเก็บตัวไม่เปิดใจ และค่านิยมความไม่ชอบเอาเปรียบแต่ไม่ยอมเสียเปรียบ ดัง
 รายละเอียดคำสัมภาษณ์ดังนี้

"ตั้งแต่เกิดมาญาติผู้ใหญ่จะพร่ำสอนเตือนและห้ามไม่ให้อยู่ใกล้ผู้ชาย กีดกันและ
 กลัวเรื่องชู้สาวมาก จนหนูมีกติกาสำหรับตนเองว่า เห็นผู้ชายอย่าพยายามเข้าไปพูดคุยด้วย
 แม้แต่ผู้ใหญ่ผู้ชายก็ไม่ควรเข้าใกล้ หนูเคยมีเพื่อนผู้ชายที่เป็นเพื่อนเล่นเฉพาะในห้องเรียน
 เท่านั้น" (17 ธ.ค.34) "หนูไม่ชอบภาควิชาเกษตรและภาควิชาที่ตติศึกษาและ
 อุตสาหกรรมศิลป์ หนูว่ามันไกลจากกลุ่มอาคารอื่น เจียบเหงาเหมือนเข้าไปอีกสังคมหนึ่ง มี
 แต่เครื่องมือเครื่องจักรและที่สำคัญผู้ชายเยอะหนูไม่ชอบไป" (14 ธ.ค.34) "ห้องหนู

ผู้หญิงกับผู้ชายไม่ค่อยจะกินเส้นกัน เวลาเรียนด้วยกันก็นั่งแยกกลุ่มพูดคุยกันเฉพาะเรื่องงาน เป็นอย่างนี้มาตั้งแต่ปี 1 แล้ว" (2 พ.ย.34) "ผู้ชายเขมรจะไม่เอาใจผู้หญิงหรอก เห็นจากเพื่อนในห้อง ผู้ชายจะไม่รู้สึกว่าคุณผู้หญิงเป็นเพศอ่อนแอ จะทำตัวเฉย ๆ ไม่รู้ว่าโอกาสใดควรเอาใจหรืออาจเป็นเพราะความเขินอายก็เลยไม่ยอมแสดงออก และอีกอย่าง คงเป็นเพราะสังคมเขมรชอบคิดเป็นเรื่องจริงจัง เช่น ถ้าจะมีเพื่อนชายสักคนเอาน้ำมาให้เพื่อนผู้หญิง เขาจะล้อกันหาว่าผู้ชายคนนั้นชอบหรือคิดจะจีบผู้หญิงคนนั้นเป็นแน่แน่นอน ขณะที่ผู้ชายลาวและสังคมคนลาวถือเป็นเรื่องธรรมดา" (2 ธ.ค.34) "สุนีย์เป็นคนถือตัว เรื่องผู้ชายมาก จะวางเฉยเงียบไม่พูด แต่ถ้าอยู่กลุ่มผู้หญิงที่สนิทจะคุยเสียงดัง คุยสนุกเปิดเผยความในใจ รู้จักหมดว่าผู้ชายคนไหนเป็นอย่างไรทำอะไรอยู่ที่ไหน อ้อยก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับสุนีย์ ทำตัวเฉยมากถ้าอยู่ต่อหน้าผู้ชาย" (22 ธ.ค.34) "สายใจแอนตี้ความสัมพันธ์กับผู้ชาย ต่อหน้าผู้ชายเขาจะเก็บความรู้สึกและไม่ให้ความสนิทสนม ขณะเดียวกันผมก็รู้ว่าเขาชอบ พงษ์พัฒน์ดาราทอง และจะกระตือรือร้นมากถ้าอยู่ในกลุ่มผู้หญิงด้วยกัน แต่ต่อหน้าผู้ชายเขาจะไม่แสดงออก" (15 พ.ย.34) "เขาจะไม่ให้ความสนิทสนมกับผู้ชายได้เลย เขาบอกว่าผู้ชายเป็นเพศที่เห็นแก่ตัว เห็นได้ชัดจากทางบ้าน แม่เขาต้องอดทนเป็นข้างเท้าหลังตลอด เขาบอกว่าประเพณีของชาวเขมรที่ชอบกดขี่ผู้หญิงไว้เบื้องล่าง และคอยเอาเปรียบผู้หญิงอยู่ร่ำไป" (18 พ.ย.34)

ความสัมพันธ์กับไทยลาวและไทยส่วย

การให้ความเข้มและความสำคัญแก่ค่านิยมบางประการจำเป็นต้องมีตัวอย่างเปรียบเทียบ ซึ่งชนกลุ่มไทยเขมรใช้ช่วยในการต่อยอดค่านิยมต่าง ๆ ให้มีความคงทนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับไทยลาวและไทยส่วยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยมคนไทยเขมร(ทั้งนี้เพราะในภูมิภาคแถบนี้คนไทยเขมรอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทยลาวและส่วย) ซึ่งค่านิยมบางประการของคนไทยเขมรจะเด่นชัดขึ้นเมื่อเทียบกับค่านิยมกลุ่มไทยลาวและไทยส่วย เช่น ค่านิยมอายและถ่อมตน ค่านิยมสุภาพและอ่อนน้อม ค่านิยมรักษาสัจจะ ค่านิยมตรงต่อเวลา ค่านิยมความประหยัด ค่านิยมรับผิดชอบและจริงจังกับงาน เป็นต้น ดังปรากฏคำยืนยันดังต่อไปนี้

"พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเขมรและลาวอยู่ในลักษณะที่ว่า "เขมรว่าลาว ลาวก็จะว่าเขมร" (11 ธ.ค.34) "เขมรจะรังเกียจของดิบและใช้เหตุผลชี้ว่าที่รังเกียจลาว เพราะลาวกินอาหารดิบ นอกจากนั้นความผิดพิถันในการปรุงอาหารของเขมร อาหารเขมรจะมีเครื่องปรุงมาก เช่น แกงกะทิ น้ำพริกกะทิแต่ต้องสุก ขณะที่อาหารลาวจะเป็นลักษณะปิ้ง ย่าง ไม่ค่อยมีกะทิ จึงเป็นเหตุผลเสริมทำให้เขมรว่าลาวมักง่าย" (18 ธ.ค.34) นักศึกษาบางคนวิจารณ์คนไทยส่วยว่า "นิสัยของคนส่วยต่างจากเขมรมาก เช่น เสียงดัง ไม่รู้จักกาลเทศะ งบเงิน ใช้คำพูดหยามมากเวลาด่าทอกัน หนีญาติเป็นคนส่วยคือเป็นอาสาสมัคร ตอนชั้นมัธยมฯ หนีต้องมาพักอยู่กับเขาเพื่อเรียนหนังสือในเมือง หนีอายุมากที่ต้องมาอยู่บ้านกับเขา ไม่กล้าพาเพื่อนมาบ้าน หลังเลิกเรียนกลับเข้าบ้านก็จะเข้าห้องปิดเงียบ ไม่อยากพูดคุยส่งเสียงด้วยหรือ" (2 ธ.ค.34) "เขมรต่างจากลาวหลายอย่าง การปฏิบัติตนกับผู้ใหญ่จะอ่อนน้อมกว่า ไม่เหมือนลาวเพราะคำพูดที่ใช้กับผู้ใหญ่ต้องเป็นคำคนละระดับกับที่ใช้กับเพื่อน นอกจากนี้อาหารการกินจะเห็นว่าเขมรละเอียดอ่อนกว่า เพราะอาหารลาวจะใช้ข้าวเหนียวซึ่งหยาบง่ายกินง่าย กับข้าวก็ปิ้ง ๆ ต้ม ๆ เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่คนเขมรนิยมแกงกะทิมีเครื่องแกงมากมาย ฯลฯ" (2 ธ.ค.34) "ตามคนหนึ่ง ไม่ยอมรับสะใภ้ลาว ท่านจะพูดว่าผู้หญิงลาวใจง่าย ไม่รู้จักคนแก่คนแก่ พูดจาไม่รู้จักกาลเทศะ" (21 ธ.ค.34) ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าโดยทั่วไปแล้วคนมักเกิดความลำเอียงในชาติพันธุ์ของตน (ethnocentric) ดังเช่นกลุ่มไทยเขมรที่เชื่อว่าวัฒนธรรมของตนเหนือกว่าวัฒนธรรมอื่น สร้างเงื่อนไขบางอย่างตอกย้ำค่านิยมในกลุ่ม

สรุป

ชุมชนและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังค่านิยมของนักศึกษาครูเป็นอันมาก ปัจจัยบางประการในชุมชนตอกย้ำค่านิยม บางปัจจัยก็บั่นทอนค่านิยม และก็ปรากฏค่านิยมบางตัวในชุมชนแต่นักศึกษาครูไม่เลือกใช้ ดังมีรายละเอียดคือ

1. การใฝ่ในความรู้ มีปัจจัยทางชุมชนและวัฒนธรรมหลายประการที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ ได้แก่ ปัจจัยการครองคู่ (ฝ่ายหญิงจะคาดหวังให้ฝ่ายชายเป็นที่ปรึกษาด้านความรู้และการดำเนินชีวิต) ปัจจัยหมู่บ้านพบว่า ผู้เฒ่าบ้านตะติงโง่งท่านหนึ่งผู้คนยอมรับเพราะท่านมีอุปนิสัยชอบแสดงความรู้ ชอบร่วมวงสนทนากับคนทุกระดับ ที่หมู่บ้านหลักวอ เช่น

คุณตาของนักศึกษาชอบคนเรียนเก่ง มีอคติกับหลานที่เรียนอ่อนและเกรดถึงชั้นไลไม่ยอมให้
 ขึ้นบ้าน ฯลฯ ที่หมู่บ้านตราด คุณแม่พูดเก่ง มีเหตุมีผลอธิบายทางเลือกได้ ใคร ๆ ก็ชมว่า
 เก่งด้านแก้ปัญหา คุณพ่อต้องเชื่อความคิดคุณแม่ อีกประการก็คือหมู่บ้านประสพภาวะเครียด
 จากโครงการ "ค.จ.ก." ที่จะจัดสรรที่ดินทำกินชาวบ้านใหม่ ชาวบ้านก็พากันมาปรึกษา
 นักศึกษาเพราะเห็นว่าเรียนสูงและจะเป็นครู ที่บ้านตระแสงนั้นมีพ่อเฒ่าซึ่งชาวบ้านเรียก
 "ครู" สามารถดูโชคชะตา รักษาคนป่วยมีของคลัง คาถาอาคม คนยกย่อง และที่บ้าน
 เสม็ดพบว่านางนวลรังเกียจคนโง่ชอบคนฉลาดฝึกลูกให้ทำงานด้วยสมอง เป็นต้น นอกจากนี้
 นี้ความเชื่อต่าง ๆ ในชุมชนก็เป็นปัจจัยปลูกฝังค่านิยมเช่น ความเชื่อเรื่องการถ่ายโอน
 วิชาด้วยการอมหัวแม่เท้าของผู้มีวิชาที่กำลังจะสิ้นใจ ฯลฯ มีอิทธิพลต่อจิตใจคนในหมู่บ้านให้
 สำนึกเรื่องการใฝ่ความรู้ เป็นต้น

2. ความประหยัด มีปัจจัยทางชุมชนและวัฒนธรรมหลายประการที่ตอกย้ำ ได้
 แก่ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับคนไทยลาวและไทยส่วย พบว่าคนไทยส่วยพุ่มเพื่อย่น้อยที่สุด
 รองลงมาคือคนไทยเขมร และเป็นที่ยอมรับในคนส่วนมากกว่าคนไทยลาวพุ่มเพื่อย่น้อยที่สุด ดัง
 ปรากฏว่าคนไทยลาวชายที่คืนซื้อรถมอเตอร์ไซด์ แต่คนไทยเขมรไม่ค่อยจะซื้อของพุ่มเพื่อย่น
 นึก และชาวบ้านเองก็สรุปให้ฟัง โดยเปรียบเทียบความประหยัดของตนกับคนชาติพันธุ์อื่นดัง
 ที่กล่าวแล้วเช่นกัน ปัจจัยอีกประการคือหมู่บ้าน พบว่าหมู่บ้านเสม็ดนั้นชาวบ้านประหยัดด้วย
 การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว และพืชผักสลัดกันไว้ไปขายตลาด ผู้ปกครองนักศึกษาเป็นคน
 ประหยัดและอดออม หมู่บ้านเขวาสินรินทร์ คุณแม่ของนักศึกษาและคนข้างบ้านพร้าสอนให้ลูก
 รู้จักประหยัดจะคิดทำอะไรก็ให้ทำตามกำลังทรัพย์ หมู่บ้านหลักวพบว่ามีลักษณะเด่นของแม่
 น้ำสาวและคุณยายของนักศึกษา มีลักษณะเป็นผู้นำ เก็บหอมรอมริบ หาเงินหลายทางทั้ง
 ทำนา และเหมาบ่อปลาขาย ฯลฯ หมู่บ้านตราด แม่และผู้เฒ่าบางคนสอนลูกและหลานให้
 ประหยัด จับจ่ายใช้สอยต้องมีเหตุผลให้คนในครอบครัวเห็นพ้องและให้เลี้ยงประ โยชน์สูงสุด
 หมู่บ้านตระแสง คุณพ่อและเพื่อนของพ่อของนักศึกษาเป็นคนประหยัด เครื่องในชนบประเพณี
 จับจ่ายใช้สอยเฉพาะที่เคยกทำและเฉพาะสิ่งจำเป็นเท่านั้น หมู่บ้านระกานันคุณแม่ของนักศึกษา
 บอกว่าให้หัดใช้เงินให้เป็นประโยชน์ ประหยัดสำหรับอุปกรณ์การเรียนไม่จำเป็นต้อง
 ประหยัดเพื่อแม่ เป็นต้น

แต่มีปัจจัยบางประการที่สำคัญพอจนกระทั่งบั่นทอนค่านิยมความประหยัด นั่นคือ
 เหล้าซึ่งพบทุกหมู่บ้าน เพราะคนไทยเขมรนิยมดื่มเหล้ากันมากไม่ว่าหญิงและ/หรือชาย จะ

มีกลิ่นเหล้าคั่งตามตลาดสดหรือร้านขายของชำของหมู่บ้าน ชาวบ้านวิจารณ์กันว่าที่ประหยัดกันนั้นประหยัดเพื่อเหล้า เช่น นักศึกษาหญิงคนหนึ่งเล่าว่าพ่อของเธอดื่มเหล้าที่ไรจะขับรถทันที รถคว่ำเสียเงินทองยากจนทุกวันนี้เพราะเหล้า แต่เวลาลูก ๆ ขอเงินพ่อจะเตือนให้ใช้อย่างประหยัด เป็นต้น

3. ความรักถิ่นและผูกพันที่ดิน มีปัจจัยทางชุมชนและวัฒนธรรมหลายประการที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ เช่น ปัจจัยหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านให้เหตุผลว่าอยากให้ลูกเรียนใกล้บ้านเพราะไม่เสี่ยง พบว่าหมู่บ้านเขวาสินรินทร์ซึ่งค้าขายเครื่องเงิน คุณตาของนักศึกษาจะพูดซ้ำเรื่องการรักษามรดก(ที่ดิน) อยู่เสมอ และห้ามขายมรดกเป็นอันขาด หมู่บ้านซึ่งรุกพ่อของนักศึกษาจะทวงและทวงลูกสาว ไม่ยอมให้ไปทำงานต่างถิ่น เพราะรู้สึกไว้วางใจเฉพาะคนในถิ่นตน และหมู่บ้านระกาชาวบ้านจะพูดอยู่เสมอว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ดี อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่มีจะบรรจุกอยู่ภูมิลำเนาของตนเอง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านความเชื่อ เช่น คนเขมรเชื่อถือดินว่ามีบุญคุณแก่เขา เวลาเช่นไหว้จะพูดว่า "แม่เกาฮึง ประธรรณเษ" คือเรียกหาแม่ธรณีอยู่เสมอ และพบว่า คติความเรื่องที่ดินมีน้อยมากในชนแถบนี้ ความเชื่ออีกอย่างคือ "อารักษ์" ซึ่งเป็นวิญญาณที่ล่องลอยอยู่ ชาวบ้านจะทำพิธีไล่จากที่ทางของตน ซึ่งถามจากคนทรงให้จัดการให้ด้วยความรักผืนแผ่นดิน ฯลฯ

4. ความเกรงใจ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อค่านิยมความเกรงใจก็คือ การนิโทษซึ่งคนไทยกลัวการนิโทษแต่ก็ชอบนิโทษกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีกลุ่มนิโทษไม่ว่าวัยเด็กผู้ใหญ่หรือคนแก่ และมักจะได้ยินชาวบ้านพูดว่าที่ทำอย่างนั้นอย่างนี้เพราะกลัวคนนิโทษแม้แต่นักศึกษาเองก็พูดว่า "ผมจะตั้งใจทำงานให้คนอื่นมากกว่างานของตัวเอง ครั้นทำเสร็จแล้วยังไม่สบายใจกลัวเขาจะนิโทษว่าทำไม่ดี" ส่วนปัจจัยการครองคูนั้นพบว่าการไปอยู่ในแวดล้อมของเครือญาติฝ่ายหญิง ทำให้ผู้ชายไทยเขมรต้องระวังตัว ชี้เกรงใจคน นอกจากนี้พบว่าปัจจัยหมู่บ้านก็สำคัญเช่น หมู่บ้านหลักวอเครือญาตินามสกุลเดียวกันเกรงใจกันมาก ยืมของไปใช้ต้องรีบคืนเพราะกลัวอีกฝ่ายไม่พอใจ หมู่บ้านซีจรุก นักศึกษามองว่าเกรงใจทางบ้านมากจนไม่อยากกลับบ้านเพราะกลัวที่ไรแม่และน้อง ๆ จะถามเสมอว่า "เงินหมดหรือยัง" แม้แต่เพื่อนบ้านจะทักว่าที่กลับเพราะเงินหมดใช้หรือไม่

5. การเก็บตัวไม่เปิดใจ มีปัจจัยหลักบางประการที่สำคัญต่อค่านิยมนี้ เช่น ปัจจัยหมู่บ้านอันได้แก่ หมู่บ้านท่าสว่างคนเล่าคนแก่มีมาก ชอบจับกลุ่มคุยหมากคุยกัน และวิจารณ์คนในหมู่บ้าน ทำให้เด็กวัยรุ่นต้องเก็บตัวไม่กล้าเปิดเผยเรื่องส่วนตัวบางเรื่อง

หมู่บ้านเขวาสินรินทร์ มักจะวิจารณ์กันในเรื่องความร่ำรวย การประพฤติดัวของหญิงสาว ความมีหน้ามีตา ฯลฯ ทำให้เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านไม่กล้าสังคม บางคนก็หนีไปทำงานที่กรุงเทพฯ หมู่บ้านโชคชัย ชาวบ้านคนหนึ่งวิจารณ์ว่าผู้หญิงไทยเขมรเจียม ๆ ไม่ค่อยกรีดกรีดเท่าผู้หญิงไทยลาว และแม่ส่วนใหญ่มักไม่ให้อิสระแก่ลูกสาว กลัวลูกสาวจะเที่ยวตอนกลางคืน เพราะมักมีมอเตอร์ไซด์ของหนุ่มในเมืองมารับผู้หญิงไทยลาวไปเที่ยว อย่างไรก็ตามไม่ว่าหญิงหรือชายไทยเขมรมักเก็บตัวไม่เปิดใจเพื่อสังคมกับคนอื่นง่ายนัก แต่ด้วยสภาพแวดล้อมที่นิยมดื่มเหล้ากันจึงอาจถือว่าเหล้าเป็นปัจจัยบนทอนค่านิยมนี้ลง ทำให้คนไทยเขมรลดความสำคัญของค่านิยมนี้ลงกว่าที่ควรจะเป็น

6. ความอายและถ่อมตน พบว่าปัจจัยบางประการมีอิทธิพลต่อกัยค่านิยมนี้ เช่นทุกหมู่บ้านจะพรีาสอนลูกให้ถ่อมตน ไม่โอ้อวด เช่น บ้านเข็จรูกนักศึกษาดังตัวสี่คนคาดกลับบ้านก็ถูกเพื่อนบ้านโห่ฮาพูดล้อเสียด ฯลฯ นอกจากนี้มีปัจจัยข้อห้ามที่ชาวบ้านใช้อยู่คือห้ามพูดจาโอ้อวดในป่าหรือที่โล่งเพราะ "อาร์กซ์" จะตีปากเปี้ยว ปัจจัยความเชื่อสิ่งเร้นลับที่เรียกว่า "ระเบาะระเบียน" มักจะถูกสั่งให้มาทำร้ายบุคคลที่ขาดความถ่อมตน ชอบพูดโอ้อวด เป็นต้น

7. ความสุภาพอ่อนน้อม มีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนต่อกัยค่านิยมนี้ได้แก่ ปัจจัยข้อห้ามที่ห้ามข้ามครุฑำเนิดของบุคคล ห้ามแหวนรูปถ่ายผู้ใหญ่ได้บน โดหรือชั้นล่าง เพราะถือว่าจะถูกคนเดินข้ามหัว ห้ามจับกลางหัวของบุคคลไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ฯลฯ ปัจจัยความสัมพันธ์กับไทยลาว และไทยส่วยที่ไทยเขมรมักพูดเสมอว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของตนสุภาพอ่อนน้อมกว่าคนไทยลาวและไทยส่วยและชอบสั่งสอนตักเตือนหรือดุด่าลูกในเรื่องนี้มักเปรียบเปรยและเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนไทยลาวเสมอ จึงเห็นว่าปัจจัยชุมชนและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมให้เกิดค่านิยมนี้แก่นักศึกษาเช่นกัน

8. ความตรงไปตรงมา พบว่าปัจจัยหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อกัยค่านิยมนี้พอสมควร จากเหตุการณ์ที่พบ สรุปลได้ว่าทุกหมู่บ้านชอบตั้งกลุ่มชุมชนนิเทศาตั้งแต่ญาติของตนจนถึงคนนอกบ้าน ลักษณะของคนไทยเขมรชอบการตรงไปตรงมา หากเห็นว่ามีคนในสังคมประพฤติอกลูจากกฎเกณฑ์สังคมจะต่อว่าแบบตรง ๆ บางทีก็โห่ฮาให้อาย เป็นต้น แม้นักศึกษาจะบอกว่าการถูกตำหนิแบบตรง ๆ แต่ก็มีคุณลักษณะที่ตรงไปตรงมาและชอบว่าคนอื่นตรง ๆ เช่นกัน

9. ความซน มีปัจจัยบางประการทางชุมชนและวัฒนธรรมที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ได้แก่ ปัจจัยหมู่บ้าน เช่น บ้านเสม็ดเป็นที่เลื่องลือว่าผู้หญิงหมู่บ้านนี้ซน นอกจากจะทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีแล้ว ยังทำงานหนักนอกบ้าน เช่น ต้อนควาย ทำนา ปลูกพืชผักสวนครัว ฯลฯ ทำนองเดียวกันหมู่บ้านหลีกวอเช่นกัน คนในตระกูลของนักศึกษาเป็นที่เลื่องลือกันว่าเป็นคนซน โดยเฉพาะผู้หญิง นอกจากจะทำนา เลี้ยงไหมแล้ว ยังไปตระเวนเหมาบ่อปลาไปขายตลาดทุกวันด้วย ส่วนหมู่บ้านโซคซันนั้นผู้ปกครองและเพื่อนบ้านของนักศึกษานิยมทำไร่ปอและมันนอกจากการทำนา อีกทั้งยังเลี้ยงไม้เผาถ่าน ขนถ่านไปขายด้วย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ยังมีเหล่าเป็นปัจจัยที่บั่นทอนค่านิยมนี้ สำหรับคนไทยเขมรเพศชาย ในเมื่อผู้ชายชอบดื่มเหล้า เวลาส่วนใหญ่อุทิศให้กับการเสพย์เหล้า กระทั่งเพศหญิงต้องทำงานแทน และค่านิยมความซนของเพศชายต้องลดถอยลง

10. การไม่ชอบเอาเปรียบและไม่ยอมเสียเปรียบ มีปัจจัยบางประการที่ชอบตอกย้ำค่านิยมนี้ ได้แก่ ข้อห้ามเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อคนไทยเขมร เช่น ห้ามรับประทานของเหลือจากผู้อื่น ฯลฯ ซึ่งมีส่วนตอกย้ำจิตสำนึกของบุคคลที่จะไม่ยอมเสียเปรียบ และอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ก็มีผลต่อความรู้สึกที่ถูกห้ามเอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น หมู่บ้านตราดก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อค่านิยม ด้วยปรากฏว่าคุณย่าของนักศึกษาถูกกล่าวหาว่าเอาเปรียบ เพราะไม่แบ่งมรดกให้คุณแม่ของนักศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้การนิทาเป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน เพราะกลุ่มคนมักจะนิทาเรื่องของการเอาเปรียบและถูกเอาเปรียบของบุคคล จึงทำให้คนในสังคมตระหนักเรื่องนี้มาก

11. ความขี้น้อยใจและรักศักดิ์ศรี การตอกย้ำค่านิยมนี้เห็นชัดจากปัจจัยการนิทา กลุ่มนิทาจะนิทานิทาเรื่องการวางตัวของหญิงแ่งความสัมพันธ์กับผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงต้องวางตัวขี้น้อยใจ และถือศักดิ์ศรี กล่าวคือไม่ให้ความสัมพันธ์กับผู้ชาย สิ้นสุดแ่งเมื่อจะแต่งงาน เป็นต้น ปัจจัยหมู่บ้านก็สำคัญ เช่น บ้านตราดชาวบ้านวิจารณ์นักศึกษาว่าไม่ขี้น้อยใจและรักศักดิ์ศรีผู้ชายเลย เพราะนักศึกษาช่วยแม่เก็บใบหม่อน ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นงานผู้หญิง เป็นต้น ที่บ้านระกาชาวบ้านชอบความมีหน้าตา มีเกียรติ ซึ่งถือว่าเป็นการเชิดชูศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล เช่น ตระกูลของนักศึกษา เรียนครูกันทุกคน ก็ได้รับกล่าวขานว่าเป็นอาชีพที่มีศักดิ์และศรี คนในตระกูลบางคนออกนอกกรอบก็จะถูกประณามว่าไม่รักศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูล เป็นต้น

12. การเชื่อฟังและยอมรับ พบว่าการครองคู่เป็นปัจจัยที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ เพราะเป็นเงื่อนไขว่าฝ่ายหญิงต้องเป็นผู้ตาม เชื่อฟังและยอมรับสามี ส่วนปัจจัยความเชื่อที่สนับสนุนค่านิยมนี้คือการกราบไหว้บูชาครูก่าเหน็ดที่มีลักษณะเป็นกระหวางบนหัวนอนของสามี เพื่อให้มีจิตสำนึกที่จะยอมรับบรรพบุรุษของสามี เป็นต้น บ้านระกาเป็นปัจจัยทางหมู่บ้านอันหนึ่งที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ ดังปรากฏว่าเมื่อภาคฤดูร้อนนักศึกษาไปทำงานที่กรุงเทพฯ พ่อแม่ย้ายเตือนก่อนไปว่าให้เชื่อฟังคำเตือนของเจ้าของบ้านที่เราไปรับจ้าง เป็นต้น

13. ความรับผิดชอบและจริงจังในการทำงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างไทยเขมรกับไทยลาวที่ชาวบ้านมักชอบวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบว่าคนไทยเขมรมีความรับผิดชอบและจริงจังกว่า แม้แต่การครองคู่ก็เป็นปัจจัยตอกย้ำค่านิยมนี้ เพราะเครือข่ายฝ่ายหญิงมักคาดหวังความรับผิดชอบและความจริงจังในการทำงานจากผู้ชาย การนิเทศนาในทำนองที่ดูถูกบุคคลที่ยากจน ก็มีผลผลักดันให้บุคคลในหมู่บ้านพยายามจริงจังในการทำงานเพื่อพิสูจน์ตนเอง เป็นต้น

14. ความไม่ไว้วางใจ มีปัจจัยหลายประการทางชุมชนและวัฒนธรรมที่ตอกย้ำค่านิยมนี้ ได้แก่ ข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามรับประทานของเหลือจากคนอื่นเพราะเกรงเขาจะใส่ยาสิ่งที่เกิดอันตรายแก่ตนเอง ปัจจัยการนิเทศนาของกลุ่มบุคคลทำให้แต่ละคนพยายามเก็บเรื่องส่วนตัวของตนเองให้มากที่สุด ไม่เปิดเผยเพราะไม่ไว้วางใจใคร โดยเฉพาะเพศหญิงจะไม่ไว้วางใจผู้ชายเพราะกลัวจะเอาไปินทาลับหลังจึงไม่ให้ความสนิทสนม นอกจากนั้นความเชื่อเรื่องคาถาอาคมก็มีอิทธิพลที่ทำให้บุคคลสำนึกที่จะไม่ไว้วางใจใคร เป็นต้น

15. ความช่วยเหลือกัน ปัจจัยที่เห็นชัดสำหรับการตอกย้ำค่านิยมนี้ ได้แก่ ปัจจัยหมู่บ้าน เช่น บ้านแกใหญ่ซึ่งตั้งบ้านเรือนติดกันมาก การร่วมแรง ลงแขก ช่วยเหลือกันจึงปรากฏชัดกว่าหมู่บ้านอื่น เพราะขณะที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์ก็มีการร่วมแรงกันตัดต้นไม้ใหญ่กลางหมู่บ้าน ร่วมแรงกันใช้บิบเขียนภาพกะโหลกผีป้องกันผีเข้าหมู่บ้าน ร่วมแรงกันทำแก๊งน้ำ เป็นต้น

16. การตรงต่อเวลา การรักษาสัจจะ และความยุติธรรม เป็นค่านิยมที่คนไทยเขมรพยายามรักษาไว้เพื่อให้ชาติพันธุ์ของตนเด่นชัดกว่าคนไทยลาว เพราะชาวบ้านมักจะวิจารณ์คนไทยลาวและไทยส่วย(ในกรณีที่ขัดแย้งกัน) ว่าไม่ตรงต่อเวลาและไม่รักษาสัจจะ

17. การฟังตนเอง เงื่อนไขการครองคู่ครองเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่ต่อกำหนดค่านิยมนี้ เพราะผู้ใหญ่ถือว่าเมื่อออกเรือนแล้วควรฟังตนเองให้มากที่สุด กลุ่มนิทานที่ชอบวิจารณ์การครองคู่ของบุคคลก็เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยผลักดันให้บุคคลตระหนักและสำนึกที่จะฟังตนเอง ดังเช่นที่บ้านหลีกวอ พี่สาวของนักศึกษาซึ่งแต่งงานแล้วแต่ยังต้องมากินอยู่ในบ้านพ่อแม่ ถูกกล่าวหาว่า ไม่รู้จักฟังตนเอง

18. ความกตัญญู มีปัจจัยความเชื่อบางประการเช่นคนไทยเชื่อบางคนมีครูติดตัวมาตั้งแต่การถือกำเนิด หากละเลยการบูชา ก็มักจะ "ผิดครู" ซึ่งผีบรรพบุรุษจะมาทำให้อายุสั้น ต้องแก้ด้วยการเข้าทรง (แม่มดหรือมะมวด) และความเชื่อฝังแน่นในจิตสำนึกของบุคคลต้องกตัญญูต่อบรรพบุรุษซึ่งมีพระคุณ ซึ่งข้อห้ามบางประการก็เป็นปัจจัยเสริมค่านิยมนี้ เช่น บุคคลที่ถูกกำหนดว่ามีครูกำเนิด (ครูสมณสังฆบาล) นั้น ต้องระวังตัวห้ามให้ใครจับหัวข้อมหัว หรือลอดใต้บันไดและราวตากผ้า เพราะเท่ากับไม่เคารพบรรพบุรุษ ชาติความกตัญญูรู้คุณผู้ให้กำเนิดเป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างก็เรียกร้องให้ลูก ๆ รู้จักเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ดังตัวอย่างที่บ้านระกา ซึ่งญาติพี่น้องของนักศึกษาร่ำสอนนักศึกษาว່าย่าเลือกไปบรรจครูที่อื่น ควรอยู่ดูแลและเลี้ยงดูพ่อแม่ เป็นต้น

19. การรักพวกพ้องและจริงใจ ค่านิยมนี้ จะปรากฏว่าได้รับการสนับสนุนเฉพาะผู้ที่เต็มเหล่า เช่น ผู้ชาย และผู้หญิงมีอายุ ซึ่งจะร้องรำทำเพลง สนุกสนานครื้นเครงตั้งวงสนทนากันในหมู่คนเสเพลเหล่าด้วยกัน และมักอ้างว่าเต็มเหล่าเพื่อหาพวกพ้องและหาความจริงใจเป็นต้น ส่วนปัจจัยด้านอื่นไม่ปรากฏเด่นชัดว่าสนับสนุนค่านิยมนี้ อย่างไรก็ตามพบว่าชาวบ้านแสดงความต้องการที่จะรักษาค่านิยมของตนและชุมชนไว้ โดยพยายามแนะนำให้ลูกของตนเลือกอาชีพที่สามารถรักษาค่านิยมดังกล่าวได้มากที่สุด จากกรณีชาวบ้านไทยเขมรที่ให้น้ำหนักค่านิยมการฟังตนเอง ความกตัญญู ความสุภาพอ่อนน้อม ความรักถิ่น การใฝ่ความรู้มากกว่าค่านิยมอื่น ๆ จึงโน้มน้าวให้ลูกเรียนครู โดยให้เหตุผลว่า "อาชีพครูมีเกียรติ ใครเดือดร้อนอะไรก็จะมาปรึกษาครูเพราะครูใฝ่ความรู้และมีความรู้ เป็นอาชีพที่มีโอกาสทำงานในท้องถิ่น สร้างความเจริญแก่ท้องถิ่น มีโอกาสตอบแทนบุญคุณบพการีและผู้มีอุปการคุณ มีความสุภาพอ่อนน้อมกว่าอาชีพอื่นและเมื่อเป็นครูแล้ว ชาวบ้านก็มั่นใจว่าครูจะให้ประโยชน์แก่ตนและชุมชนด้วยการรับผิดชอบต่องานและชุมชน เชื่อฟังและยอมรับผู้ใหญ่ เป็นต้น

โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยม จากการศึกษาพบว่า ผู้มีบทบาทในการตอกย้ำค่านิยมก็คือครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา และพบต่อไปอีกว่าครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาตอกย้ำค่านิยมที่สอดคล้องกับชุมชนที่นักเรียน อยู่ ในขณะที่ครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาปลูกฝังค่านิยมใหม่แก่นักเรียนได้มากกว่า

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ไทยเขมรที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะบอกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ความรู้ด้านวิชาการเข้มข้นกว่าในวิทยาลัยครู ส่วนนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ไทยเขมรที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะพอใจความแปลกใหม่และชอบการเรียนการสอนในวิทยาลัยครู รวมทั้งศรัทธาวิทยาลัยครูมาก ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมบางประการ (ที่เป็นค่านิยมนอกเหนือจากค่านิยมตามกลุ่มชาติพันธุ์) ของโรงเรียนมัศึกษานั้น จะได้ผลดีกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

นอกจากนี้พบว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมักจะสนิทสนมกับครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาถึงขั้นนับถือกันเป็นพ่อคนที่สอง เช่น อาจารย์บุญฤทธิ์ วานานาม โรงเรียนประสาทวิทยาคาร และหรือแม่คนที่สอง เช่น อาจารย์กิ่งกาญจน์ หยีเรืองโรจน์ และอาจารย์จุไรรัตน์ ไชยหาญ โรงเรียนสังขะ เป็นต้น ซึ่งอาจารย์โรงเรียนมัศึกษาดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังค่านิยม ดังรายละเอียดของคำบอกเล่าดังนี้

"รู้สึกว่าเป็นโรงเรียนมัธยมฯ จะให้ความรู้และเน้นกิจกรรมวิชาการมากกว่า วค. ผมเห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นสิ่งสำคัญ และผมเคยสรุปว่าโรงเรียนมัธยมฯ นั้น ภาษาอังกฤษไม่ค่อยเข้ม และคาดหวังว่าเข้าเรียนใน วค. จะเข้ม แต่ตรงข้ามรู้สึกว่ายากกว่าเดิม" (22 พ.ย. 34)

"อาจารย์บุญฤทธิ์ เป็นครูที่สอนดีมาก สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมฯ ของ รร. มัธยมในอำเภอปราสาทมีความเข้าใจเด็ก เล่นและเป็นกันเองกับเด็กได้ทุกเพศทุกวัย แม้จะชอบดุด่าบ้าง แต่ก็ช่วยด้วยความรักและเมตตา ได้เป็นครูดีเด่นเกือบทุกปีจะเห็นว่า ทั้งพรทิพย์ อภิชาติ อุดลย์ ซึ่งจบ มัธยมฯ จากโรงเรียนนี้บอกว่าประทับใจอาจารย์มากที่สุด"

(18 พ.ย. 34)

"แต่ก่อนหนูเป็นคนที่อาย มีความสามารถแต่ไม่กล้าแสดงออก ตอนอยู่ ม.1-2 ก็ยังอาย ๆ อยู่ ครั้น ม. 4 จึงเป็นคนเชื่อมั่นขึ้น คงเป็นเพราะว่าตอนอยู่โรงเรียนลิวิธรร หนูเรียนโปรแกรมภาษาอังกฤษ มีโอกาสสัมผัสบรรยากาศของการคบเพื่อนหลากหลายมากขึ้น และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกพูดฝึกออกเสียง ฝึกแสดง ทำให้มีความเชื่อมั่นขึ้นบ้าง" (26 พ.ย.34)

"ถ้าผมมีลูกผมจะฝึกให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ต่อสู้ กล้าหาญ อดทน ที่มีแรงดลใจอย่างนี้เพราะยังไม่ได้รับการส่งเสริมส่วนนี้เท่าที่ควร แต่ที่มีอยู่บ้างเป็นผลพลอยได้จากการได้มีโอกาสฝึกเรียน ร.ต.นั่นเอง" (2 ธ.ค.34)

"ผมชอบอาจารย์บุญสิทธิ์ วานูนาม ที่โรงเรียนประสาทวิทยาคาร ชอบเพราะเข้ากับนักเรียนได้ดี สอนวิชาคณิตศาสตร์ และสามารถทำให้ชอบวิชานี้ นอกจากนั้นท่านยังเอาใจใส่แนะแนวทางชีวิต แนวทางการศึกษาต่อ ฯลฯ" (22 ต.ค.34)

"ผมชอบอาจารย์กิ่งกาญจน์ เพราะท่านส่งผมเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ เช่น เคยเป็นตัวแทนของโรงเรียนตอบปัญหาชิงรางวัล และเอาใจใส่เหมือนแม่คนที่ 2" (13 พ.ย.34)

"อาจารย์จุไรรัตน์เป็นครูที่ดีคนหนึ่ง ให้ความสนใจแก่ลูกศิษย์มาก จะพูดและอธิบายมาก แม้ตอนเรียนจะรู้สึกเบื่อแต่เห็นประโยชน์ที่ท่านชอบให้สิ่งที่ไม่รู้อยู่เรื่อย ชยันตรวางแบบฝึกหัด จำจำใจดี" (13 พ.ย.34)

จะเห็นว่าโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและตอกย้ำค่านิยมของนักเรียนมากเพราะระยะเวลา 6 ปีในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความยาวนานพอ ระบบการเรียนการสอนอยู่ในรูปของการประจำชั้นเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนจะอาศัยครูผู้สอนหรือครูประจำชั้นเป็นตัวแทน ซึ่งอาจก่อให้เกิดค่านิยมที่เบี่ยงเบนจากค่านิยมอันเนื่องมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ไปบ้าง แต่ก็มีเงื่อนไขหลายประการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ค่านิยมเดิม เช่น ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ มักเป็นคนท้องถิ่นซึ่งชาติพันธุ์เดียวกันกับนักเรียน ระยะทางระหว่างโรงเรียนกับบ้านก็ไม่ไกลนัก นักเรียนสามารถเดินทางไปเข้ากลับเย็นได้ กลุ่มเพื่อนของนักเรียนก็มักจะเป็นชาติพันธุ์เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ จึงน่าจะสรุปได้ว่าโรงเรียนระดับมัศึกษามีส่วนตอกย้ำค่านิยมเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอันมาก เช่น ค่านิยมหญิงและรักศักดิ์ศรี ค่านิยมความกตัญญู ค่านิยมเก็บตัวไม่เปิดใจ ค่านิยมเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น และมีส่วนเปลี่ยนแปลงและปลูกฝังค่านิยมใหม่ เช่น ค่านิยมการตรงต่อเวลา

ค่านิยมความยุติธรรม ค่านิยมการใฝ่ความรู้ เป็นต้น

มีข้อสังเกตจากการให้นักศึกษาคูพรรณานาพฤติกรรมของครูที่ตนประทับใจ พบว่า ครูที่เป็นตัวแบบมักจะมีคุณลักษณะที่พึงตนเอง มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และมีความซื่อ

กลุ่มเพื่อน

กลุ่มเพื่อนในวัยเด็กมีอิทธิพลต่อนักศึกษาค่อนข้างน้อย เพราะค่านิยมแต่ละอย่าง จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการปลูกฝัง จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาคูกลุ่มไทยเขมรส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตในชนบท จะมีเพื่อนในวัยเด็กช่วงเรียนชั้นประถมศึกษาด้วยในชุมชน ซึ่งค่านิยมที่ถ่ายทอดซึ่งกัน และกันมักเป็นค่านิยมเนื่องมาจากค่านิยมของชุมชน ครั้นเข้าศึกษาระดับมัธยมศึกษาประจำอำเภอหรือประจำจังหวัด นักศึกษาก็พบเพื่อนใหม่ (เพราะเพื่อนส่วนใหญ่เรียนจบประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไปทำงานทำที่กรุงเทพฯ หรือไม่กี่แห่งงานและประกอบอาชีพในท้องถิ่น) ดังนั้นระยะเวลา 6 ปีที่ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ก็ได้รับการปลูกฝังใหม่หรือต่อยอดค่านิยมเดิมบางประการให้คงทนต่อมา และเพื่อนในวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมค่านิยมตรงต่อเวลา ค่านิยมตรงไปตรงมา ค่านิยมพึ่งตนเอง ค่านิยมความเที่ยงและรักศักดิ์ศรี ค่านิยมการใฝ่ความรู้ ค่านิยมความรักพวกพ้อง และจริงใจ ค่านิยมการรักษาสิ่งจะ ค่านิยมการไม่ชอบเอาเปรียบและไม่ยอมเสียเปรียบ ค่านิยมความซื่อ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการเป็นนักเรียนในช่วงนั้น ต่างก็มุ่งมั่นที่จะสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในเรื่องนี้พบว่าครูอาจารย์ในระดับมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลในการชี้แนะแนวทางการศึกษาต่อแก่นักเรียนมากกว่าพ่อแม่ และเครือข่ายติดดังนั้นค่านิยมที่สำคัญในช่วงนั้นจึงเป็นกลุ่มค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นส่วนใหญ่

ปัจจัยภายนอกวิทยาลัยครูที่มีส่วนสัมพันธ์กับค่านิยมของนักศึกษา

ผู้วิจัยพยายามสรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกวิทยาลัยครูสุรินทร์ ที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยม กับค่านิยมที่นักศึกษามี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ปัจจัยภายนอกวิทยาลัยครูที่มีส่วนสัมพันธ์กับค่านิยมของนักศึกษาครูกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยเขมร

ปัจจัยที่มีส่วนปลูกฝัง ค่านิยมของนักศึกษา	ครอบครัว	ชุมชนและวัฒนธรรม								โรงเรียน	กลุ่ม เพื่อน
		คู ครอง	หมู่ บ้าน	เหล่า	ความ เชื่อ	ข้อ ห้าม	การ นินทา	หญิง และ ชาย	ลาว และ ส่วย		
1. การพึ่งตนเอง	/	/					/			/	/
2. ความไม่ชอบเอา เปรียบและไม่ยอม เสียเปรียบ			/			/	/	/			/
3. ความหยิ่งและรัก ศักดิ์ศรี			/			/	/			/	/
4. ความกตัญญู					/	/				/	
5. ความอายและถ่อม ตน	/	/			/	/	/	/			
6. การเก็บตัวไม่ เปิดใจ	/	/	/					/		/	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีส่วนปลูกฝัง ค่านิยมของนักศึกษา	ครอบครัว	ชุมชนและวัฒนธรรม							โรงเรียน	กลุ่ม เพื่อน
		คู่ ครอง	หมู่ บ้าน	เหล่า	ความ เชื่อ	ข้อ ห้าม	การ นินทา	หญิง และ ชาย		
7. การเชื่อฟังและยอม รับ	/	/	/						/	
8. ความสุภาพอ่อนน้อม	/	/			/	/			/	
9. ความรักพวักพี่น้อง				/						/
10. ความไม่ไว้วางใจ					/	/	/	/		
11. ความยุติธรรม	/		/							/
12. การรักษาสัจจะ	/								/	/
13. ความตรงไป ตรงมา	/	/								/
14. ความเกรงใจ	/	/	/				/			
15. ความรักถิ่น	/		/		/				/	/

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีส่วนปลูกฝัง	ครอบครัว	ชุมชนและวัฒนธรรม								โรงเรียน	กลุ่มเพื่อน
		คู่วัยรุ่น	หมู่บ้าน	เหล่า	ความเชื่อ	ข้อห้าม	การนินทา	หญิงและชาย	ลาวและส่วย		
ค่านิยมของนักศึกษา											
16. ความรับผิดชอบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
17. การตรงต่อเวลา											
18. การใฝ่ความรู้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19. ความประหยัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
20. ความขยัน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
21. การช่วยเหลือกัน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
22. ความคิดสร้างสรรค์											

อย่างไรก็ตาม ก็พบว่ามืองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการตกย้าค่านิยมเดิมของนักเรียนมัธยมศึกษาและปลูกฝังค่านิยมใหม่แก่นักเรียนเหล่านั้น กล่าวคือกลุ่มเพื่อนส่วนใหญ่ในระดับมัธยมศึกษาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เพราะโรงเรียนมัศึกษามักจะตั้งอยู่ใกล้ถิ่นฐานผู้เรียน และจากการศึกษานักศึกษาวิทยาลัยครู พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่จบจาก

โรงเรียนมัธยมศึกษาใกล้บ้าน มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้นที่จบจากโรงเรียนมัธยมศึกษาใกล้บ้าน แต่ด้วยเงื่อนไขที่โรงเรียนมัธยมศึกษาไม่มีหอพักเช่นวิทยาลัยครู นักเรียนในระดับนั้นจึงมักเข้ากลุ่มกับเพื่อนชาติพันธุ์เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ การไปกลับระหว่างโรงเรียนกับบ้านก็มีส่วนทำให้นักเรียนสามารถอนุรักษ์ค่านิยมบางประการ (หรือค่านิยมเดิมจากกลุ่มชาติพันธุ์) ให้คงอยู่ได้

ครั้นนักเรียนเข้ามาเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยครู ซึ่งจะต้องพักในหอพักของวิทยาลัย และมีเพื่อนที่มาจากจังหวัดอื่น ๆ มากกว่าเพื่อนระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งเวลาส่วนใหญ่ของนักศึกษาวิทยาลัยครูก็มักจะใช้เวลาอยู่กับเพื่อนข้ามวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเหตุผลที่น่าจะชี้ชัดว่านักศึกษามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยมของตนเองมากกว่าเมื่อครั้งอยู่โรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

12 ปีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่บุคคลต้องเข้าอยู่ในระบบนั้นเป็นเวลายาวนานพอที่จะรักษาค่านิยมเดิม และเปลี่ยนแปลงเพื่อรับค่านิยมใหม่ที่ปรากฏในโรงเรียน ด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้

1. กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มักจะเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน กล่าวคือในแต่ละชั้นเรียนจะมีคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันร้อยละ 90
2. กลุ่มเพื่อนในระดับอุดมศึกษาเช่นวิทยาลัยครูนั้น มักจะเป็นคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์เพราะเป็นผู้ที่มาจากหลายท้องที่หลายจังหวัด ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มมักอยู่ในรูปข้ามวัฒนธรรม และพบว่าในแต่ละชั้นเรียนจะมีนักศึกษาชาติพันธุ์ไทยเขมรร้อยละ 40 นอกนั้นเป็นชาติพันธุ์ ลาว ส่วย จีน ไทย และอื่น ๆ
3. เวลาที่ใช้สัมพันธ์กับเพื่อนนั้นมีข้อแตกต่างกันระหว่างการเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูกับการเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาและประถมศึกษาดังนี้
  - 3.1 นักศึกษาวิทยาลัยครูมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในหอพักวิทยาลัยหรือหอพักนอกวิทยาลัยหรือบ้านพักนอกวิทยาลัย เพราะการทำงานการศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ มักจะต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อน เวลาส่วนใหญ่ของนักศึกษาจึงใช้ไปกับการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเพื่อน และมักจะเป็นเพื่อนหลากหลายชาติพันธุ์
  - 3.2 นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัศึกษานั้น มีการใช้เวลาดำเนินกิจกรรมแตกต่างออกไป กล่าวคือนักเรียนจะกินนอนอยู่กับคนในครอบครัว เครือญาติและเพื่อนสนิทที่มาจากถิ่นฐานเดียวกัน ครั้นไปโรงเรียนก็จะพบกับเพื่อนในชั้นเรียนที่เป็นกลุ่ม

ชาติพันธุ์เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และที่สำคัญคือนักเรียนจะรู้จักสนิทสนมกับครูอาจารย์ (ซึ่งเป็นคนท้องถิ่น) และเพื่อนในชั้นเรียนเท่านั้น เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษาไม่หลากหลายเท่ากิจกรรมในวิทยาลัยครู ดังนั้นค่านิยมที่เด่นในระดับมัธยมศึกษา ก็ได้แก่ ค่านิยมการใฝ่ความรู้ (เพราะนักเรียนจะต้องสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยจึงต้องเตรียมตัวอย่างหนัก อีกทั้งบรรยากาศในชั้นเรียนก็มักจะเน้นการกวดวิชา การหาประสบการณ์ นอกชั้นเรียนด้วยการอ่านหนังสือหรือแนวข้อสอบแข่งขัน ฯลฯ) ค่านิยมการพึ่งตนเอง ค่านิยมการตรงต่อเวลา (เพราะนักเรียนต้องศึกษาหาความรู้และทำการบ้านแข่งกับเวลา) เป็นต้น

นั่นคือ ปัจจัยภายนอกวิทยาลัยครูที่มีส่วนปลูกฝังค่านิยมของนักศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรม (เช่น การครองคู่ครอง เรือน สภาพทั่วไปของชุมชน เหล้า ความเชื่อ ข้อห้าม การวิจารณ์หรือินทา ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย ความสัมพันธ์กับไทยลาวและไทยสวย) โรงเรียน กลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ยังพบว่าค่านิยมบางตัว เช่น ความยุติธรรม และความคิดสร้างสรรค์นั้น ยังไม่ชัดเจนพอที่จะกล่าวได้ว่าถูกตอกย้ำโดยครอบครัวชุมชนและวัฒนธรรม โรงเรียน และกลุ่มเพื่อนชาติพันธุ์เดียวกัน แต่พบว่า นักศึกษาใช้ค่านิยมนี้เป็นอันดับท้าย ๆ และพบว่า แต่ละครอบครัวพยายามปลูกฝังเรื่องของความอดทนแต่ไม่สำเร็จ และพบว่าชาวบ้าน ผู้ปกครอง และครูในโรงเรียนให้ความสำคัญกับค่านิยมการพึ่งตนเองความกตัญญู การเชื่อฟังและยอมรับ ความสุภาพอ่อนน้อม ความรักถิ่น ความรับผิดชอบ การใฝ่ความรู้ และความขยัน และสนับสนุนว่าผู้ที่จะเป็นครูน่าจะมีค่านิยมดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า "ตัวแบบ" มีความสำคัญมากในการปลูกฝังค่านิยม เช่น คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านดื่มเหล้า แต่คำสอนของคนในครอบครัวและตัวแบบของคนในครอบครัวมีอิทธิพลต่อค่านิยมของบุตรและธิดามากกว่า แต่ก็มีนักศึกษาหญิงบางคนเกลียดพ่อ เพราะพ่อดื่มเหล้าแต่ตนเองก็มีเพื่อนชายที่ชอบดื่มเหล้า เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นคล้ายตาม Geertz (1975) ที่ว่าค่านิยมของมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องมาจากเชื้อสายเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมที่เป็นบริบทของตน